

Josef Šamšula

PAMĚTI SERŽANTA KRÁLOVSKÉHO LETECTVA

ÚVOD

Část I.

Dětství, učební doba, nezaměstnanost, vojenská presenční služba a nástup do zaměstnání po vojenské službě

Část II.

Útěk do zahraniční armády, odboj ve Francii a Anglii

Část III.

Život po druhé světové válce

Mé paměti obsahují skutečné, pravdivé životní příběhy a události. Netoužím po senzaci a následující řádky mají sloužit jako zdroj poučení i zábavy pro mé rodinné příslušníky. Poněvadž jsem při převozu do nemocnice přišel o mnohé osobní věci, včetně mého osobního válečného deníčku, musím spoléhat na svoji paměť. Že ostrost vzpomínek do jisté míry setřel neúprosný čas, jistě každý snadno pochopí. Události budou tedy zachyceny pouze v hrubých rysech a nebudou v některých bodech na sebe chronologicky navazovat.

Část I.

Dětství, učební doba, nezaměstnanost, vojenská presenční služba a nástup do zaměstnání po vojenské službě.

Narodil jsem se jako čtvrté dítě v rodině obuvníka v Kunštátě na Moravě dne 10.10.1914, tehdy okres Boskovice, nyní okres Blansko. Nemohu se pochlubit tím, že moje dětství i mládí bylo radostné, plné pohody. Otec sice byl vynikající řemeslník, což dokazují jeho zákazníci, mezi něž mimo jiné patřili řídící učitel měšťanské školy, ředitel velkostatku, významné osobnosti z kunštátského zámku, tehdy obývaného, a řada dalších dobře postavených a vážených osobností z celého okolí. Kámen úrazu naší rodiny byly tzv. modré pondělky, zakořeněný zlozvyk u některých obuvníků. Otec bohužel patřil do oné skupiny, která takřka pravidelně v pondělí nepracovala a věnovala se prosperitě hostinců. Zpravidla zůstalo u toho jediného dne, avšak podle toho, jaká se sešla společnost, modrý pondělek se někdy protáhl až na dnů několik.

Tak se jednou stalo, že k nám přišel starý vážený zákazník a jeho paní, aby jim vzal míru a udělal oběma boty. Otec nebyl doma, protože zrovna šlo o protažený pondělek a maminka tímto neblahým stavem velice trpěla. Omlouvala se a prosila je, aby přišli příští den, že už bude manžel určitě doma. Zákazníci tedy odešli a přišli druhý den. Situace se však opakovala a manželé odešli s tím, že přijdou zase příští den. Přišli, jenže zase nadarmo. Maminka se rozplakala a už si je netroufala pozvat znovu, protože si nemohla dovolit dělat z tak vážených lidí blázný. Za to, že přišli několikrát za sebou, vděčil otec jen tomu, že obuv, kterou jim dělal, vždy dobře padla a že byli velice spokojeni. Navíc to byli zákazníci, kteří, na rozdíl od jiných, dosti početných zákazníků, platili vždy hotově. Tehdy se modré pondělí k naší velké škodě protáhlo na celý týden a tak otec přišel o dalšího zákazníka, a to nebyl jediný případ. Není třeba zdůrazňovat, že takováto situace jako je ztráta zákazníka na dobré pověsti nepřidala. Bohužel modré pondělky nebyly zdaleka jedinými dny návštěv různých pohostinství. Zpravidla po celodenní práci zašel otec do některé hospody spláchnout, jak říkával, ševcovský prach. Nikdo by nic nenamítal, kdyby si vypil jedno nebo dvě piva a přišel domů. Jenže nikdy nezůstalo u těch dvou piv. K tomu přibyl ostrý alkohol a další piva, a tak když došly peníze, pilo se na dluh, který, jako v

případě pekaře, musel splácet opravami bot celé rodině hospodského. Protože se po večerech doma zdržoval zřídka, večerel v hostinci. Vybraná jídla jako výborné uzené, husa, kachna a jiné pochutiny chutnaly lépe než žitná káva s kozím mlékem a suchým chlebem. To bylo dobré jen pro maminku a pro mě. Peněz na domácnost dostávala maminka velmi málo. I když byla vynikající hospodyně, někdy se stalo, že nevystačila. To ji zahrnul výčitkami, že moc utrácela, že všechno prožereme a on aby se jen dřel. Myslím si, že to maminka vyřešila tak, že otce požádala, aby si poručil co má každý den vařit a jen na ten den aby jí dal peníze, tak že bude mít dokonalý přehled. Zda se tím něco vyřešilo, se už nepamatuji. Jisté je jen to, že si maminka z celé té situace zoufala, protože jsme byli stále chudší. Jiní méně zdatní řemeslníci bydleli ve svých domcích, zatímco my jsme bydleli v nájmu. Nemusím nijak zvlášť vysvětlovat, že z vkladů po hospodách šly prachmizerné úroky. Měli jsme pronajatý kousek pole na brambory nebo žito, takže brambory jsme měli svoje, a když bylo žito, měli jsme i svůj domácí chléb. Jinak jsme chleba kupovali u pekaře a velmi často na dluh. Pekař si zase za vytvořený dluh nechal spravovat boty a tak to šlo pořád dokola. Samozřejmě pole se muselo také orat a brambory vyorat. To byla starost mé udřené maminky, která za to musela u sedláka odpracovat určitý počet dnů na poli. A když už byl u sedláka dluh splacen, chodila pomáhat i jinde za pět korun na den a stravu. I když to byly výdělky velice ubohé, maminka peníze ukládala, a tak když nám bylo nejhůře, sáhla na úspory, abychom si mohli koupit alespoň chleba. Jenže když byl otec bez koruny, přišel za maminkou, aby mu ze svých skromných úspor půjčila, že jí to pak vrátí. Maminka se bránila, že jí půjčené peníze nikdy nevrátí. Nakonec přece půjčila, aby nebyl hrubý, anebo aby ji nakonec nenatloukl. Vzpomínám si na jeden takový večer, kdy si otec z hospody přivedl své dva kumpány. Aby ukázal, jakým je doma pánem, nařídil mamince, aby donesla řízky. Den předtím zabil králíka. Byl to pořádný macek a bylo z něj dost masa. My jsme si s maminkou vzali každý kousek, ostatní zbylo a bylo to určeno pro další dny. Otec byl od rána v hospodě, tam se také najedl. Myslím, že to bylo tehdy v neděli. Maminka se zdráhala přinést řízky, které nám měly postačit na příští dny k obědu a vysvětlovala mu to všemožně, avšak marně. Když se neměla k tomu, aby řízky donesla, zahrnul ji nadávkami, a aby zachránil svoji autoritu, vstal a maminku několikrát surově udeřil. Pro bolest, slzy a ponížení nemohla trefit do dveří. Řízky však přinesla, protože nemohla riskovat, aby nedopadla hůře. Měla s otcem své

zkušenosti. Je samozřejmé, že mamčin pláč mě také rozbřečel a tehdy jsem začal otce nenávidět.

Na jeho nadávky jsme si zvykli, i když jsme na jeho příchod z hospody čekali vždy se strachem. No, a že takovýto stav neustálého napětí oslabuje člověka psychicky je na bíledni. Toto krajně neurotizující prostředí ve mě zanechalo tak hluboké stopy, že jsem ve škole seděl jako bez ducha a samozřejmě známky vypadaly podle toho. Pořád jsem přemýšlel o tom, proč jiné děti vyrůstají v harmonických rodinách, zatímco u nás je věčný nedostatek a psychické napětí. Když si maminka někdy někomu postěžovala, nesetkala se vždy s pochopením. U mnohých platil za dobrého muže a společníka, především proto, že za ně platil. Vinu dávali mamince, že si ho neumí udržet doma, a proto chodí po hospodách. Víím, že se o to maminka mnohokrát snažila, avšak bezvýsledně. Jen jednou se jí to podařilo, o Vánocích, a to jsem měl dokonce pod stromečkem železná sáňky. Nevím, jak to dokázala, ale bylo to tak. To byly také jediné vánoce, kdy jsme byli všichni tři pohromadě. Bratříček, kterého jsem měl, zemřel zcela maličký. Byl jsem 6. dítě. První byla moje nejstarší sestra Fanyňka, která se výborně učila, avšak když ve škole otci doporučovali, aby ji poslal na studia, nechtěl o tom nic slyšet, prý půjde sloužit. Druhá sestra Mařa se neučila tak dobře, ale byla u otce více oblíbená, poněvadž nestála tak jednoznačně na straně mamčině jako sestra Fanyňka. Třetí byla sestřička Růženka, avšak v osmi letech dostala při očkování otravu a zemřela. To na vysvětlenou. Sestra Fanyňka se ještě za Rakouska na nátlak příbuzných provdala za vdovce, který si vzal otcovu sestru, jež náhle zemřela a zanechala po sobě tři děti. Villyho, Růženu a Josefa, aby prý se děti nedostaly do cizích rukou. Že Villy byl jen o málo mladší než moje sestra, jim vůbec nevadilo. O Fanyňku se ucházeli docela slušní a dobře situovaní chlapci, protože věděli, že je to slušná, pracovitá a nadaná děvče. Jenže otec se jí potřeboval zbavit a tak musela jít. Do jisté míry to bylo přijatelnější, než kdyby dělala služebnou, protože švagr byl železničář s poměrně dobrým platem. Jenže zde byly ty tři děti, o které se musela starat v osmnácti letech a o hodně starší muž, se kterým měla jedno dítě, syna Ottu. Po pádu Rakouska se sestra se všemi přestěhovala na Slovensko do Leopoldova, kde švagr nastoupil u dráhy a tam jsem byl u nich několikrát na prázdninách. Fanyňka měla zlaté srdce plné pochopení a nikdy nezapomněla na prostředí, ze kterého vyšla. Obyčejně když před vánočními svátky zabíjeli, poslala zabijačku a k tomu velikému balíku přibalila krabici vánočního

cukroví, svíčky a prskavky, aby si její bráška mohl také vyzdobit stromeček. Takže takové Vánoce pro nás byly skutečně radostné, i když na dárky nebylo. Sestra měla však také jenom omezené možnosti, protože jich bylo ke stolu dost. Nám to ale s maminkou stačilo, že jsme si mohli slušně prostříť a najíst se a pokochat se pohledem na stromeček, hořící svíčky a prskavky. Při tom nám bylo oběma u srdce teplo, že na nás Fanyňka pamatovala. Otec jako vždy byl v hospodě, a tak alespoň o vánocích nerušil dobrou pohodu. Jen jednou jsme s maminkou na balík čekali marně a myslím, že nepřišel ani dopis. Byly to mé nejsmutnější Vánoce v životě, na které s bolestí v srdci vzpomínám dodnes. Vysvětlili jsme si to s maminkou tak, že se s švagrem pohádali, že nám posílají věci, které by vlastně měl koupit otec, když má dost na hospody. Myslím, že v tomto smyslu to později, až se s maminkou setkaly, vysvětlila. Švagr měl jistě pravdu, jenže na tento názor jsme nejvíc doplatili my s maminkou. Skutečnost byla taková, že stromeček nebylo čím vyzdobit, tak žádný nebyl, a protože maminka zrovna neměla peníze, koupila jednoho uzenáče, s kterým jsme se rozdělili, takže tradice štědrovečerní byla zachována, avšak já dodnes vidím ty smutné maminčiny oči, jako by se omlouvala, že nemohla ustrojít lepší vánoce.

Myslím, že jsem měl již 10 nebo 12 roků a začínal jsem ledacos chápat, avšak ve svém smutku a zklamání jsem nenašel dost odvahy, abych maminku potěšil. Zkrátka, byl to okamžik, který se podobal čínskému přísloví, že matčiny radosti i starosti jsou tajemné. I když maminka ze svých pocitů nic nevyslovila, vyčetl jsem hloubku jejího smutku z jejích očí. Abych nebyl nespravedlivý vůči otci, musím přiznat, že byly dny, kdy byl lépe naložen a také byl laskavější a dalo se s ním i rozumně hovořit. Bohužel alkohol jej pořád více a více okupoval, že to bylo stále horší a obstojná atmosféra se objevovala stále řidčeji. Kdy a proč začal pít, to nevěděla ani maminka, avšak já se domnívám, že hlavní zlom a zhoršení nastalo za války na frontě. Jsa dostatečně poučen hořkostí života doma, zařekl jsem se, že nikdy nepodlehnu zhoubnému alkoholu, abych nepřivedl záhubu mé vlastní rodině, až se ožením. Bohužel nemohu říci, že by si toho někdo nějak zvláště vážil. Ten, kdo takový život neprodělal, nepochopí. Život už je takový a je třeba se s tím smířit.

Vychodil jsem školu a nastoupil do učení ve strojírně Rudolfa Techeta v Kunštátě. Vyráběly se tam různé věci zámečnického charakteru, jako jsou stolařské kolovrátky, ruční vrtačky atd. Tovaryšů bylo v oné strojírně málo, zato však hodně učňů, kteří

když se zapracovali, vykonávali práci jako tovaryši. Rozdíl byl jen v tom, že tovaryši dostávali mzdu týdně asi 120,- Kčs a učni jeden rok 2,50 Kčs týdně, druhý rok to bylo o něco více a třetí rok zase o něco více, avšak majitel strojírný tomu říkal výplata. Tak se stalo, že když jsme s mým kamarádem odmítli nádeničit na stavbě, když rozšiřoval výrobu, v sobotu, když ty almužny vyplácel, já a kamarád jsme nedostali nic. Provedl to tak okázale, aby každý pochopil, co se stane, když odmítne nádeničit. Přinutit nás nemohl, avšak ve svém nitru strašně zuřil. Prohlásil: „Pepík a Toník nepomáhali na stavbě, proto nedostali výplatu.“ Není těžké pochopit, jak vyčerpávající to pro mne, při mém stravování, bylo. Jiné by bylo, kdyby nám zaplatil alespoň 1,- Kčs na hodinu, rádi bychom pomáhali, protože bychom si mohli přilepšit, avšak vozit těžká kolečka s pískem s prázdným žaludkem, to bylo nad mé síly. Však jsem se také v oné strojírně nedoučil. Jiný kamarád, který toho měl také plné zuby, si našel místo ve strojírně Jana Sily v Letovicích. Je to městečko vzdálené z Kunštátu 9 km. Při jedné příležitosti se mne ptal, jestli prý bych se nechtěl doučit ve jmenované strojírně, že by ještě jednoho učně vzali. Zašel jsem tedy s maminkou za majitelem oné strojírný a ten mě přijal. Jenže kamarád měl do konce učení pouze tři měsíce, kdežto já měl ještě plné dva roky. Chodili jsme tedy spolu každý den 9 km tam a 9 km zpátky. V létě v zimě, za pěkného počasí, v dešti a nepohodě. Ve čtvrtek a v neděli jsem musel do Živnostenské školy pokračovací, takže jsem si nemohl odpočinout ani v tu neděli. Pouze o prázdninách jsem do školy nemusel a tehdy jsem si odpočinul. Naštěstí se pracovní doba začínala v 8 hodin ráno s hodinou polední přestávky od 12.00 do 13.00 hod. Snědl jsem svůj suchý krajíček chleba, k tomu vypil 3/4 l žitné černé kávy a bylo po jídle. Potom se pracovalo od 13.00 až do 17.00 hod. Trošku jsem se umyl v kýblu a tak, jak jsem byl v pracovním oděvu, jsem mazal domů. Cestu jsem zvládl pravidelně za necelé dvě hodiny. V létě to byla dobrá procházka za světla ráno i večer. Horší to však bylo v zimě, za tmy tam a zpět. Na jednom úseku jsem musel 1/4 hod. lesem, na druhém 1/2 hod. lesem, často jsem si strachy pískal, abych si dodal odvahy. Protože jsem se nemusel převlékat, mohl jsem se postavit hned k práci. Měl jsem štěstí, že majitel strojírný byl hodný člověk. Jedenkrát jsme dělali nějakou větší práci v kovárně a já jsem mu perlíkem přitloukal. Práce trvala 3 dny. Perlík se mnou mával jak se patří a nebylo divu, vždyť jakou jsem mohl mít sílu z tak ubohé stravy. Domnívám se však, že mladí vydrží hodně a také jsem vydržel. Mistr dobře věděl, jak se stravuji, protože jeho syn Jindra s námi držel polední přestávku a věděl, kdo co jíme. Proto mě nechal častěji odpočívat. Kamarád

Toník Řehůřek na tom byl lépe. Často měl smažená nebo vařená vejce a někdy také nějakou uzeninu nebo slaninu, buď ze zabíjačky, nebo od strýce, který měl řeznictví. Toníkův otec, pracovitý uvážlivý člověk, dělal všecko proto, aby jeho rodina neměla nedostatek. Měli svůj domek, u něj příslušenství, kde si vykrmili prasátko, chovali slepice a nevedlo se jim zle. Čím byl vyučen nevím. Samozřejmě jeho otec neukládal do hostinců. Nepamatuji se, že by se u nás někdy zabíjelo, ačkoliv jednou to vypadalo, že k tomu dojde. Otec donesl v pytli selátko a maminka pro něj schovávala všechen kuchyňský odpad a drobné brambory, které se nehodily pro kuchyň. Maminka znala otcovu povahu a nevěřila, že až prasátko vykrmí, že ho zabijeme, i když to otec výslovně slíbil. Vypadalo to velice slibně, prasátko pěkně rostlo, protože dostávalo kozí mléko. Když dosáhlo váhy asi 100 kg, najednou se bez maminčina vědomí objevil řezník, prý to má dohodnuto s otcem, vyplatil 600,- Kčs a prasátko si odvezl. Když otec přišel z hostince, maminka mu vyčetla, že nás oklamal. Peníze mu musela odevzdat, takže mamince zbyla jen práce. Toto uvádím jen na vysvětlenou, jak šlo vše jinde snadněji, a jak u nás naopak nešlo nic bez těžkostí. Vraťme se však k mému učení. Otec by raději viděl, kdybych seděl na verpánku a pracoval doma. Jenže problém byl v tom, že mě bavilo černé řemeslo. Od otce jsem odkoukal jeho práci a dovedl jsem mnohé opravy a dokonce jsem si dokázal udělat slušné polobotky. Jenže já jsem prokoukl jeho záměr. Já bych dělal a on by seděl a utrácel v hospodách, a tak, když jsem se rozhodl pro černé řemeslo, kupodivu nic nenamítal, ale také jsem nemohl od něj čekat nějakou pomoc. Odmítl platit za mne nemocenskou s tím, že sám jsem se rozhodl, sám si musím pomoci. Maminka to s mistrem dohodla tak, že polovinu nemocenské bude platit on a polovinu za mě zaplatila má hodná sestra Fanyňka. Nevím, odkud znal naše svízele, ale mamince naznačil, že o všem ví. Mistr byl vynikajícím odborníkem, takže jsem od něj hodně odkoukal.

Zkoušku na tovaryše nebo lépe řečeno tovaryšskou zkoušku jsem udělal na jedničku, avšak vyučil jsem se zrovna v době, kdy řádila hospodářská krize. Ještě než jsem ukončil svoji učební dobu, jsem pozoroval, že má mistr málo práce. Vyráběly se u něj řeznické stroje, pekařské stroje, buď v malých sériích, anebo jen kusově. Někdy jsme neměli do čeho píchnout a čekali jsme na nějakou zakázku nebo opravu. Opravovali jsme čerpadla na vodu všeho druhu, takže kromě cest do práce a zpět jsem denně někdy udělal další kilometry po montáži. Často nás zachránila továrna na kachličky

potřebné ke stavbě kuchyňských kachlových sporáků až po přepychová pokojová kamna. V továrně Pexidr a spol. bylo hodně různých zařízení a pomůcek, které se vyráběly u nás a také opravovaly. Přesto však často neměli ve strojírně ani sami co dělat. Tak se stalo, že dnem, kdy skončila má učební doba, jsem se stal nezaměstnaným. Mistr mě při loučení utěšoval tím, že až dostane zakázku, dá mi vědět, anebo abych se občas přišel podívat. Tak se stalo, že jsem byl asi rok bez práce a později mě mistr přece jen přijal, avšak na přerušovanou práci, takže jsem týden dělal a zbytek měsíce nic. Později se situace zlepšila, takže jsem pracoval týden a týden jsem byl doma. Potom zase nebylo co dělat, tak jsem pracoval z nouze v kamenolomu asi 3 měsíce, i tady si to šetřili pro sebe. Když sestra se švagrem stavěla rodinný domek, nádeničil jsem tam. Sestra si totiž kladla podmínku, že stavbu zadá jen tomu staviteli, který mě zaměstná. Protože řádila nezaměstnanost, podnikatelé se předbíhali, aby zakázku získali. Jenže tehdy se také stavělo tak, že se něco ošidilo, zbyly cihly, vápno a jiný materiál, který se dal různě použít. Tak tomu bylo i v tomto případě. Při stavbě šlo vlastně o dvojdomek. Jedna strana patřila sestře a švagrovi a druhá sestřenicí. Bylo dohodnuto, že dvojdomek bude mít také dvojí stěnu, kde se domky stýkaly. Jenže právě zde se mě snažili zbavit. Prý paní stavitelová potřebuje na zahradě otrhat švestky, a tak jsem šel. Tak se stalo, že než jsem se vrátil, byla stěna mezi domky postavená, avšak jak se později ukázalo, jen jednoduchá, takže bylo všechno od souseda slyšet. Jak moc jsem jim překážel, se ukázalo také v tom okamžiku, když měla stavba údajně proschnout, takže zedníci, pomocníci a polír (vedoucí stavby) šli na jinou stavbu, a zbyly jen malé dodělávky. Zůstal tedy polírův syn a já jako pomocník. Nabrali jsme do zednického kalfasu maltu a vynášeli ji po šikmé ploše nahoru na lešení a potom po žebříku se měl kalfas snést dolů dovnitř stavby, do hloubky asi 3 m. Zedník mě poslal, abych šel napřed a tak se stalo, že jsem spadl z první příčky žebříku, která se utrhla. Naštěstí se nic nestalo, avšak záměr byl jasný, zranit se tak, abych musel do nemocnice a tím by měli ode mě pokoj. Jenže já jsem záměr pochopil, když jsem příčku, která visela jen na jednom hřebíku, prohlédl, zjistil jsem, že příčka byla přibita jen tak, že i po menším zatížení se musela utrhnout. Proto mě poslal, abych šel napřed, protože on sám příčku záměrně jen slabě přichytil, a kdyby šel napřed on, musel by spadnout. Že mohlo dojít i k vážnému, trvalému zmrzačení, nebo i zabití, s tím právě počítali, protože dole bylo plno různého harampádí, byla by to nehoda, jakých je na stavbách tisíce. A tu šlo dokonce o příbuzného. Vzal jsem příčku do ruky a ukázal mu ji.

Vymluvil se, že on příčku nepřibíjel. Že lhal je naprosto jasné, protože já jsem nejdříve trval na tom, aby šel první on, že se na lešení lépe vyzná, aby mě vedl. Donutil mě však, abych šel já, že on je vyšší a že na šikmé ploše se to vyrovná. Samozřejmě jsem neměl nejmenší ponětí o zlém úmyslu. Žebře různých délek si vyráběli podle potřeby přímo na staveništi, a tak nebyl problém to takto nalíčit. To se pak stavěly domky! Jistě si podobným způsobem počínali i na jiných stavbách. Naštěstí se nic nestalo, a tak když stavbu skončili, šel jsem do lesa za hajným, koupil po jedné koruně asi 10 nebo 15 pařezů a nadělal na celou zimu topení, aby se nemuselo kupovat. Velice bych se styděl, že jsem bez práce, i když to nebyla má vina. Sháněl jsem práci, jak se dalo. Dokonce jsem jel na kole několikrát do Brna. Když jsem se stavil v některých provozovnách nebo dílnách, majitelé, kteří se se mnou dali vůbec do řeči, mně řekli: „Podívej se mladíku, ti co tady opírají zeď před vchodem, jsou živitelé rodin a čekají jen na příležitost, aby mohli vydělat pár korun pro svoje rodiny.“ Odcházel jsem jako žebrák, avšak nedalo se nic dělat. Takových jako jsem byl já, byly statisíce.

Naštěstí jsem byl zralý pro vojenskou službu a hned napoprvé mne odvedli. Narukoval jsem v říjnu 1935 na Podkarpatskou Rus k pěšímu pluku 45 v Chustu. Jelo se osobním vlakem. Cesta trvala kolem 24 hodin. Jak přibývalo hodin jízdy, tak také přibývalo únavy. Oči se klížily a lehnout si nebylo kam, protože vagóny byly přeplněné nastávajícími vojáky. Potom můj pohled zabloudil nahoru na policičku na zavazadla, která byla prázdná. Pracně jsem se tam vyškrábal a spokojeně usnul. Po probuzení jsem zjistil, že mého příkladu využilo několik kluků tam, kde byly policičky prázdné. Po příjezdu do Chustu nás čekaly povozy, které nás odvezly do kasáren. Tam nás výkonný rotmistr v hodnosti četaře déle sloužícího rozmístil do připravených ubikací. Ráno jsme vyfasovali stejnokroje a vojenskou výstroj. Potom následovala kontrola osobních dat a byl rozchod na ubikace. Druhý den začal skutečný vojenský život. Rozdělili nás do družstev a začala drezůra. Výcvik trval (jednalo se o základní výcvik) do 28. října, pak přišla přísaha, až potom jsme se mohli dostat ven z kasáren. Mně se dostalo té cti, že jsem se dostal jednou ven ještě před uplynutím stanovené měsíční lhůty, protože jeden z nováčků musel domů, jelikož mu onemocněla velice vážně matka. Já jsem vykonával doprovod do nováčkovy rodiny. Když jsme přišli, nováček odešel hned k matce a já jsem zatím čekal v kuchyni. Jeho sestra se mě snažila pohostit a tak mě nabídla krajíček kukuřičného chleba a mléko. Chléb byl těžký jako olovo, vůbec mě nechutnal, avšak abych svoji hostitelku neurazil, kousek jsem ho snědl. Mléko bylo kravské, velice chutné, to jsem vypil všechno, asi 1/4 litru. Chalupa, ve které bydleli, byla velice

chudá, rovněž tak nábytek. Museli mít značně těžký život. Dovedl jsem to pochopit s ohledem na náš těžký život doma. Když jsme vyšli z chalupy, seděla před ní na kameni stará babka a klidně si bafala z gipsovky, byl to druh fajfky, jaké se používaly také u nás. Kouřit ženu a dokonce z fajfky jsem viděl poprvé v životě. Jak tam tak nevšímavě seděla, připadala mně jako nějaká stará indiánka. Ještě jsem se několikrát otočil, babka však pokračovala dál ve svém dýmání a vůbec nás nebrala na vědomí, i když musela vojína, kterého jsem doprovázel, dobře znát. Konečně ani on nejevil známky zájmu o nějaký rozhovor, patrně byl zkrušen starostmi o svoji matku, které byl jistě dobrým pomocníkem, pokud byl doma. Na rotě se mě dotazovali, jaká je skutečnost a jak se choval vojín. Dostali ode mne vysvětlení, že se choval vzorně a ukázněně, aby ho v případě potřeby zase pustili domů. Ostatně ani jsem lhát nemusel, choval se skutečně dobře.

Naše rota se jmenovala rota doprovodných zbraní, která se dále členila na tři čety. Čety minometné, čtyř protitankových děl a čtyř velkorážních kulometů švýcarské značky Erlicon, které jsme nikdy nedostali. Byl to vlastně nový útvar. Předtím to byla pouze minometná rota, do její výstroje patřily staré minomety z první světové války. Byly to nemožně těžké bestie, které nám daly zabrat, když jsme se na cvičišti s rozebranými na části plahočili jako otroci v rojnici. Naštěstí byly později nahrazeny minomety novými, podstatně lehčími. I u nich jsem prodělal úplný výcvik. Vždycky jsem si myslel, že když nepiji, budu mít život snadnější. Opak však byl pravdou. Ti, co chodili s déle sloužícími poddůstojníky po restauracích, měli život podstatně jednodušší. Já naopak složitější, protože jsem odmítal s nimi se na pitkách podílet. Navíc jsem si někdy sestře Fanynce napsal, aby mi poslala nějaké peníze, které jsem si u ní uložil (bylo to 180,- Kčs), protože jsem si od starého mazáka koupil cestovní uniformu, kterou jsem mu splácel ze svého žoldu, protože jsem nepil a nekouřil, klidně bych se žoldem vystačil. Avšak splátky mě finančně vyčerpávaly a tak jsem několikrát Fanynce napsal vždy jen o 20,- Kčs. Protože při denním rozkazu se mimo jiné četlo, kdo dostal peníze, věděli déle sloužící, kdo a kolik dostal, tak se stalo, že za mnou ihned po rozchodu přišel jeden délesloužící četař Dubroka - Rusín, abych mu těch 20,- Kčs půjčil, že mně je brzy vrátí. Nevrátil, a když jsem za nějaký čas dostal další peníze, zase si je přišel docela drze vypůjčit, že mně sice dluží ještě 20,- Kčs, to však nic nevadí, dostanu zakrátko obě částky najednou, Když jsem ho o peníze upomínal, nejenže je nevrátil, navíc se na mě zaměřil a šikanoval mě, kde mohl. Zvláště se to projevilo při zkouškách v poddůstojnické škole, do které mě vybrali. Nic jsem najednou neudělal dobře. Naneštěstí velitel roty škpt. Keil musel odjet do Milovic nebo Milotic u Prahy na nějaké školení důstojníků, a tak měli volné pole působnosti a deptali mě, jak to jen šlo. Jako venkovský kluk jsem se neuměl bránit a tak jsem raději uhnul a nechal se sekýrovat. Jenže to se jim právě hodilo, protože právě končila poddůstojnická škola a na místo mého povýšení na svobodníka, povýšili jiného

frekventanta. Velitel roty znal moji iniciativu a nápaditost a proto s jistotou počítal, že budu mezi prvními svobodníky. Když se vrátil, nechal si předložit výsledky zkoušek a že se to neobešlo bez patřičného doplňujícího komentáře, není třeba pochybovat. Poznám jsem to okamžitě na chování velitele ke mně. Čísel z něho chlad, že kdyby se na mě díval delší dobu, asi bych zmrzl na rampouch. Nedalo se nic dělat, zlobil se na mě, že jsem ho zklamal. Náhoda však tomu chtěla a patřičně změnila jeho názor, když zanedlouho na to bylo na cvičáku v Kuzilech, tak se jmenoval rozlehlý prostor, kde cvičila řada jednotek najednou, aniž se vzájemně rušily, kde se nacvičovala minometná střelba. Starý, tak jsme v jeho nepřítomnosti jmenovali velitele roty, přišel a začal zničehonic zkoušet novopečené svobodníky, a ti do jednoho do značné míry zklamali. Ne, že by byli tak špatní, byli mezi nimi někteří lepší než já, avšak starý je zaskočil, a i když se jeho zástupce snažil situaci zachránit, starý ho zarazil, že zkoušku si povede on sám. Když nastalo velké mlčení nebo koktání, starý se odmlčel, chvíli přemýšlel a potom se zničehonic obrátil na mě. Já jsem nezápatě pozoroval, co se děje a současně jsem se přehraboval ve své paměti, jestli bych byl schopen na otázky odpovědět. Starý na mě vystřelil první otázku: „Šamšulo, dokázal byste na některé nezodpovězené otázky odpovědět?“ Já, který seděl na krtinci, kterých po cvičišti bylo plno, jsem vyskočil, postavil se do pozoru a odpověděl: „Některé ano.“ Neptal se, na které, a vyslovil otázku první. „Jaký je bezpečnostní prostor mezi našimi jednotkami a nepřitelem při minometném útoku při přímé střelbě?“ Odpověděl jsem, že 400 m. Potom jsem dostal další otázku, kterou jsem jej také uspokojil. Už si nevzpomínám, co to bylo, je to už více než 50 let. Na obě odpověděl, dobře, Šamšula a další otázky nekladl. Víím jen, že si vzal bokem svého zástupce a vedli spolu rušnou debatu. I když jsem pro uvedené šikanování hodně polevil, přesto jsem byl teoreticky docela dobře připraven, protože z obav před nezaměstnaností jsem chtěl zůstat jako děsloužící poddůstojník. Velitel roty sedl na koně a odcválal do kasáren. Zanedlouho nato mě zavola zástupce velitele roty a spustil: „Jak to, že při zkouškách jsi zklamal a tady najednou zodpovíš otázky, které žádný ze svobodníků nezodpověděl?“ Odpověděl jsem: „Náhodou jsem odpovědi znal.“ Zeptal se mě, jestli to nebyl také trochu vzdor. „Ne pane poručíku, jen jsem se chtěl vyhnout šikanování.“ Zdálo se mně, že poručík pochopil, že se nechal našeptáváním ovlivnit víc, než bylo zdrávo. Jednou mě pozval k němu do města do jeho bytu. Nevěděl jsem, co mi chce. Když mě vybídl, abych se posadil, z ničeho nic začal. „Šamšula, ty přece víš, že já si tě vážím a mám tě docela rád. Mám však pocit, že přede mnou něco tajíš, nebo že v sobě nosíš nějakou bolest.“ Chvíli jsem váhal, co odpovědět a pak jsem ze sebe vysypal. „Upřímnost za upřímnost, pane poručíku. Vííte, já jsem venkovský kluk, který vyrůstal za velmi těžkých podmínek.“ Nejdříve jsem si od něj vynutil slib, že vše, co mu řeknu, zůstane mezi námi, aby toho někdo proti mně nepoužil. Dal mi své slovo a já mu vypověděl o mamčině těžkém osudu, kterým jsem trpěl také já sám, a on pochopil. Nevyrušoval mě při popisování podrobností a až jsem

skončil, řekl: „Víš, Šamšulo, já tě dovedu plně pochopit. Vyrůstal jsem také na venkově, a i když já vyrůstal ve spořádaných poměrech, znám z mého prostředí ne jeden podobný případ. Netrap se tím a snaž se s tím vypořádat.“ Poručík Rozsýval mi podal ruku a tak jsme se rozešli. Oblíbil si mě nejen proto, že jsem byl, jak on říkal, dobrý voják, ale občas, když jsem byl v dobré náladě, jsem v přestávkách na cvičáku zazpíval některou z jeho oblíbených písniček a to byl v sedmém nebi. Byl zamilován do učitelky, která učila v Sevlušti na Podkarpatské Rusi, kam za ní dojížděl nebo ona zase také k němu do Chustu. A tak když jsem zazpíval, „Když rozpláče se harmonika“, viděl jsem na něm, jak v duchu opět prožívá chvíle rozkoše a radosti se svojí dívkou. Někdy mě také do zpěvu příliš nebylo, avšak kluci toho dovedli využít ve svůj prospěch a nutili mě, abych zpíval, protože pak nemuseli běhat tak dlouho po cvičáku. Že se můj zpěv líbil, bylo patrné z následujícího příběhu. Když došly protitanková pěchotní děla, prodělal jsem úplný výcvik a byl jsem přeřazen trvale k protitankové četě. Z ničeho nic přišel rozkaz, abych se připravil, že pojedou s minometnou četou do Humenného na ostrou střelbu. Poručík, velitel minometné čety, byl zásadně proti tomu. Starý však rozhodl, že je to jeho rozkaz a poručík musel kapitulovat. Velitel roty totiž prohlásil, že budu náležitě využit, aby neměl obavy. Pochopil jsem jeho záměr později. Starý měl totiž bezmeznou důvěru v mé řemeslné a technické zdatnosti, když jsem ho jedenkrát zachránil před plukovním raportem. Když jsme měli cvičení s novými minometry, někdo nešetrně zacházel s držákem zaměřovače a vrubovaný držák, podobný tomu, jaký byl u starých sedadel na bicyklech pro nastavení sklonu sedadla, byl prasklý. Cvičení už mělo dávno začít a zaměřovač pořád něco kutil, avšak optický zaměřovač nemohl uchytit, a tak vyšlo najevo, co se stalo. Podle vojenských předpisů se taková závada musela hlásit a postupně se to dostalo až do plukovního raportu a velitel jednotky, v daném případě šapt. Kail musel podat vysvětlení, jestli náhodou nejde o sabotáž či hrubou nedbalost. Šlo o novou zbraň a to bylo vždy horší. Takto to starý vysvětlil. Byl krajně rozladěný a vojáci mezi sebou říkali, že starý je nasraný na nejvyšší míru. Neschopný minomet byl tedy vyřazen a cvičilo se zbývajícími. Když jsme se vrátili z cvičáku, aby to nikdo neviděl, vklouzl jsem ke starému do kanceláře a nabídl se, že součástku se pokusím ručně vyrobit, i když to byla práce pro frézku. Starý na mě vyjel, abych ho neobtěžoval s volovinami a málem mě vyhodil. Najednou se uklidnil a pravil: „Já vím, Šamšula, že máte šikovné ruce, zachránil jste u roty ne jednu věc, ale to nebylo nic tak těžkého, jako ten zatracený držák zaměřovače.“ Odpověděl jsem mu: „Pane štábní, jistě dobu jsem pracoval jako nástrojář a já si ji troufám spravit, abyste se vyhnul plukovnímu raportu. Když by se to přece jen nepodařilo, na raport je vždycky času dost.“ Zařídil, abych měl vstup do plukovních zbrojířských dílen a já začal. Myslím, že mě to trvalo až týden, a když jsem byl hotov, součástka byla od originálu k nerozeznání. I namořená byla jako originál. Starý to vzal do ruky a nechal si donést originál. Obracel to na všechny strany a pak prohlásil: „Děkuji vám, Šamšulo, myslím, že jste mě zachránil před

velkou nepříjemností. Uvádím tento případ proto, aby bylo jasné, proč mě starý tak důvěřoval, a proč trval na tom, abych na ostrou minometnou střelnici jel také. A stalo se, co nikdo z nás nečekal. V průběhu ostré střelby najednou začalo poprchat. Voják samozřejmě musí bojovat i v dešti, no a tak se páčila jedna mina za druhou, aby byl denní úkol splněn. Jenže po každém odpálení zůstalo něco jako saze ze střelného prachu, a když nabíječ dostal rozkaz vložit další minu do hlavně, mina se usadila asi uprostřed hlavně a bylo po střelbě. Křídlatá mina totiž vlastní vahou sklouzla na dno hlavně, tam narazila na úderník a mazala do určeného prostoru. Teď začala panika a já jako náhradník pro strýčka příhodu se mám připravit na strážení baterie do té doby, než přijde pyrotechnik nebo zbrojář specialista. Jako strážné jsem si měl určit vojáky a ti by stáli celou noc, než přijde zbrojář. Usilovně jsem přemýšlel, jak se této nepříjemné povinnosti vyhnout. Proto jsem začal velitele přesvědčovat, že na tyto případy je pamatováno a k tomu účelu je přece ve vybavení zápalná šňůra, a tak lze zaseknutou minu odpálit. Připravili jsme zápalnou šňůru, ale ta nechtěla hořet, protože byla navlhla. Starý prohlásil, že jsme vyčerpali dostupné možnosti, abych tedy sestavil strážní službu. Přemýšlel jsem usilovně dál, jak se vyhnout nepříjemné službě a dostal jsem nápad. „Pane štábní, je tady ještě jedna, podle mého názoru, bezpečná možnost, jak minu z hlavně uvolnit.“ „To jsem zvědav, co jste vymyslel.“ A já začal. „Pan poručík Jílek, velitel čtyř má nepromokavý plášť, ať nám ho půjčí, čtyři lidé ho uchopí za konce a rozprostřou jej nad zemí asi 1/2 m, aby tvořil bezpečnostní zábranu proti případnému pádu miny, já uvolním hlaveň ze sedla a pomalu ji budu naklánět nad rozprostřený pláštěm tak dlouho, až vlastní vahou mina zase vyklouzne ven. Vy, pane štábní, budete připraven, a jak mina bude vyjíždět ven z hlavně, uchopíte ji a odpálíte v sousedním minometu.“ Starý se zamyslel nad mým návrhem a kategoricky prohlásil: „Nic takového se dělat nebude, kdyby něco selhalo, já jsem pojištěn a moje žena by byla odškodněna, ale vaši rodiče by nedostali nic, je to hrozně nebezpečné.“ Já veliteli odpověděl, že nás učili, že úderník v zapalovači je uveden do zadní polohy až po odpálení a minu k explozi přivede až při nárazu, že nám tedy žádné nebezpečí nehrozí. Nakonec starý zavelel: „Jítku, půjč nám ten plášť!“ A tak se stalo, že jak mina vyklouzla z hlavně, starý ji uchopil a okamžitě odpálil v sousedním minometu. Největší okamžiky napětí jsme prožívali, když jsem hlaveň nakláněl a jak se mina v hlavni uvolnila a posouvala se k jeho ústí, vydávala jakýsi šustivý zvuk. Saze ze střelného prachu a dešťových kapek vytvořily v hlavni pastu, která minu hermeticky uzavřela a stlačila vzduch, takže nemohla dosednout na úderník. Vyhrál jsem na celé čáře a všichni si oddechli. Vždyť stát celou noc na dešti není nic příjemného.

Nyní bych se chtěl vrátit k tomu zpěvu. Po ukončení ostré střelby z minometů jsme se museli účastnit plánovaného dvoudenního cvičení, které se kolem Humenného konalo. Přesunuli jsme se do místa soustředění uprostřed krásných lesů. Tam byly jakési sruby, ve kterých

jsme přenocovali, a ráno mělo cvičení začít. Všichni jsme byli utmácení přesunem a tak jak jsme dorazili na místo, vykoupali jsme se v korytě z dubových fošen, kterým proudila studená voda jako led. Voda byla sváděna nahoře z různých potůčků a proudila prudce do údolí. Korytem se dopravovala polena dubového dříví, která voda donesla až do údolí k úzkokolejné trati. Všichni jsme se vykoupali nedbajíce na chlad vody. Někteří si vyprali spodní prádlo, pak se večerelo. Po večeri zaplály táboráky a někdo začal na mě naléhat, abych zanotoval nějakou písničku. Mně do zpěvu nebylo a tak jsem kluky přesvědčoval, aby zpívali beze mě. Vzpomínám si, že k žadatelům přibyl i náš starý. Nebyl to rozkaz, jen přání. Protože jsem znal samé tesklivé písně, spustil jsem jako první "Na západ hořící", "Indiánské volání lásky", "Když rozpláče se harmonika" a řadu dalších. Naproti našemu táboráku byl srub plukovníka, který příští den řídil cvičení. Srub byl vzdálen asi 20 m. Byla už úplná tma a všude naprosté ticho. Můj zpěv se nesl nocí a pravděpodobně roztesknil i ta nejtvrďší vojenská srdce. Plukovník, který se již připravoval ulehnout, si nechal vynést ven jakési lesácké křeslo a poslouchal jako ostatní až do půlnoci. Pak poslal vojína, že zítra ráno začíná cvičení, že už musíme jít spát. A zase to nebyl rozkaz, pouze přátelské vybídnutí. Velitel roty byl náramně hrdý, že má u své jednotky takového slavíka. U naší roty bylo několik aspirantů ze záložní důstojnické školy a mezi nimi byl jeden kantor nebo dokonce profesor, který hověl hudbě a zpěvu a tak se mně jednou ptal, jestli bych nechtěl můj hlas kulturně cvičit a rozvíjet. Tehdy byl ještě četař aspirant a až později je povyšovali na podporučíky. Odpověděl jsem mu, že takové kultivování hlasu stojí mnoho peněz, kde bych na to vzal. Odpověděl mi, že bych si mohl peníze půjčit a až budu hotov, mohl bych dluh splatit, protože vydělám mnoho peněz. Po večerech mě vzal několikrát do práce, zkoušel můj hlasový fond a sluch a ujistil mě, že peníze, které bych do celé akce vložil, bych nikdy neztratil. Dokonce mi radil, abych s ním zajel do Ostravy, že tam má kamaráda, který by se mě ujal a určitě by mi udělal přijatelnou sazbu, když u něj ve zkouškách obstojím. Pochopil jsem, že jeho snaha je upřímná, protože však vyrůstal v dostatku, nebyl sto pochopit moji situaci a tím také vše skončilo. Bylo to v době, kdy se vojenská služba schylovala ke konci a já měl plno obav z nezaměstnanosti. Jednou jsem zašel za velitelem roty a ptal se, jestli bych nemohl zůstat u jednotky jako délesloužící poddůstojník. Jestli prý to myslím vážně, že by mě viděl rád u roty a že mé snažení podpoří. Zařídil, že jsem se dostal do skupiny, která měla odjet na Slovensko do Košic k lékařské prohlídce a k provedení psychotechnických zkoušek. Všechno dobře dopadlo až na můj sluch. Na levé ucho jsem slyšel tak špatně, že jsem lékaři porozuměl, až když byl u mě. Viděl mé zklamání a zkusil to ještě jednou, avšak se stejně špatným výsledkem. Když jsme se vrátili k pluku, ptal se mě velitel, jak to dopadlo a když jsem mu vše pověděl, velice se tomu divil a řekl, že za celou tu dobu, co mě zná, nic takového nepozoroval. Byl zklamán zrovna tak jako já, bohužel na nepříznivé situaci se nedalo nic změnit.

Rozhodl jsem se tedy, že vstoupím raději do cizinecké legie, než bych měl být zase nezaměstnaný. Své rozhodnutí jsem napsal sestře Fanynce. Odpověděla mě, abych se neukvapoval, že za mnou přijede do Chustu. Zakrátko nato přijela a donesla mi nějaké inzeráty, kde hledají pracovníky různých profesí. Škodovy závody v Dubnici nad Váhom potřebovaly spoustu lidí. Fanynka tam dokonce zajela a dohodla, že po ukončení presenční služby bych jel tak, abych se mohl v Dubnici zastavit na dohodnutý den a čas. Tak se také stalo. Byl jsem přijat do nástrojárny na brusky na plocho. A tak jsem začal svůj další úsek života. Velitel roty mě z desátníka povýšil do zálohy na četaře, takže plány intrikánů a ochlastů nevyšly. Protože datum projednání mého nástupu byl stanoven několik dnů po odjezdu starých mazáků, vymohl jsem si u velitele, abych mohl do odjezdu zůstat u roty. Souhlasil, a protože jsem neměl co dělat, chodil jsem mimo jiné na návštěvu do stáje, kde byli ubytovaní naši dva koníci, klisna se jmenovala Chemie a hřebec Orloj, kteří nám tahali káry s vojenským materiálem při cvičeních a manévrech. Sehnal jsem kusy starého chleba a šel je pohostit. Musel jsem být velice opatrný u klisny, protože byla velice účinná od neustálého dráždění a škodolibostí od svých koňáků, kteří o ně pečovali. Orloj naopak byl velice přátelský. Když jsem přicházel k jejich stájím, musel jsem se mít na pozoru před klisniným zadkem, protože její kopyta udělila nejednomu neopatrnému návštěvníkovi lekci. K poslednímu vážnému zranění došlo t.r. v létě, když vojáci odnášeli pušky na revizi. Chemie a Orloj se popásali na paloučku, kolem kterého vedla cesta, po níž nosili zbraně. Vojín Machala byl Pražák, veselá kopa a rád kdekoho škádlil. Zřejmě to zkoušel na Chemii také, a když procházel kolem ní, začal na ni mluvit. Chemie si spojila jeho hlas se škádlením, hodila zadkem, vojín Machala přeletěl obloukem cestu a přistál na druhé straně za ní. Tam zůstal nehnutě ležet a my jsme se obávali, že je po něm. Začali jsme ho křísit. Probral se, avšak jeho mrtvolná bledost po šoku mu zůstala. Nemohli jsme z něho dostat slovo a tak jsme ho předali lapiduchům. Na ošetřovně mu zjistili tržnou ránu na břicho, naštěstí ne příliš hlubokou, protože hlavní náraz kopyta zachytila pažba jedné z pušek, které nesl. Odvezli ho do nemocnice, protože měl ještě nějaké vnitřní zranění, a po vyléčení odjel do Prahy na zdravotní dovolenou. Já jsem ho měl docela rád, avšak jako velitel světnice jsem byl nucen vydat občas nějaký rozkaz a jemu se to nelíbilo. Jeho obvyklým rčením bylo: „Ty slejžka, pojď si to se mnou rozdat!“ Odstrkoval jsem ho od sebe, aby dal pokoj, on však dorážel stále víc, protože se chtěl ukázat před celou světnicí. Chytil mě svoji kostnatou paží, sevřel mě krk jako do kleští. Tak jsme se chvíli potýkali. Pak se mě podařilo dostat ze sevření, i když byl o půl hlavy vyšší a byl ve výhodném postavení, sevřel jsem ho kolem paží a vší silou jsem jím mrštil na podlahu. Machala, který se na zemi rozplácl jako žába, setrvačností sklouzl až do rohu světnice, kde stálo plivátko, v němž mu spočinula jeho hlava, aniž tomu mohl zabránit. Nečekal tak prudkou reakci takové intenzity. On totiž netušil, že u nás v Sokole

jsem sportovně pěstovali řecko-římský zápas, box a také vzpírání. Po jeho přistání v plivátku se ozval řehot celé světnice a Machala, aby zachránil své renomé, brumlal cosi jako, že jsem měl tentokrát štěstí ale, že si to rozdáme příště. To příště ale nikdy nepřišlo.

Před odjezdem do civilu jsem šel naposledy navštívit mé oblíbené koníčky. Zase jsem nesl kusy chleba. Opatrně jsem prošel obloukem, kolem kóje Chemie abych byl z dosahu jejích kopyt a vklouzl do kóje Orloje, která byla hned vedle. Podával jsem mu kus chleba a těšilo mě, jak mu chutná a na opatrnost jako bych zapomněl. Najednou mě Chemie chmatla svými zuby za levé rameno, naštěstí jen za vycpávku saka, patrně abych si všiml, že ona dáma má přednost. Dal jsem jí tedy také kus chleba, svlékl si sako a prohlížel, zda není roztržené. Nebylo a tak jsem se slzami v očích řekl své poslední sbohem. Chemie totiž také svými zuby dokázala neopatrného opovážlivce nejednou potrestat. Jeden z nováčků mě odvezl vojenský kufr na nádraží a až přijel vlak, nastoupil jsem do něj, rozloučil se s vojákem a odjel vstříc příštímu osudu. Jak nahoře uvádím, nastoupil jsem ve Škodových závodech v Dubnici nad Váhom jako brusič na plocho. Neměl jsem ponětí, o jakou práci jde, nikdy jsem nic podobného nedělal. Dokázal jsem dělat přesnou práci, avšak setiny nebo dokonce tisíce milimetru to pro mne bylo novum. Nicméně při přijímacím pohovoru a zkouškách jsem zaslechl, jak si šeptají v komisi, že vypadám inteligentně a že v nástrojárně bude pro mě dobré uplatnění. Abych jejich předpoklad nezklamal, zabíral jsem, jak se patří. Mým instruktorem byl starý Škodovák z Plzně, jmenoval se Kočár. Velice schopný pracovník a ten mě zavedl do broušení a dalších důležitých umění, zejména pokud šlo o výběr brusných kotoučů a jejich upínání na hřídel brusky. Brusný kotouč musel mít na každé straně kruhové lepenkové příruby, které sloužily k vyrovnání nerovností kotouče a k takzvanému měkkému upnutí při utahování mezi příruby, aby kotouč při stahování nepraskl. Důležité, a to byl úkol prvořadý, bylo, aby brusný kotouč nebyl prasklý. Nebyla to zjevná vada a dala se zjistit jedině tak, že se brusný kotouč nasadil na hranu ploché tyče, nebo i na slabou kulatinu, a poklepem se zjistilo, zdali je kotouč v pořádku. Když vydával zvonivý zvuk, byl dobrý. Když vydával zvuk chraplavý, byl vadný a musel se vrátit do výdejny a vyhodit. Jinak hrozilo, že se brusný kotouč při vysokých otáčkách roztrhne, pracovníka těžce zraní nebo i zabije. Proto mezi prvořadé úkoly brusiče patřilo při spouštění nově upnutého kotouče nestát naproti němu, ale uhnout do strany, takže kdyby přes všechna bezpečnostní opatření brusný kotouč se rozletěl, proletěl by kolem. A přesto jsem později u jiné firmy viděl, co dokáže špatný postup při broušení a jiných nedbalostí anebo dokonce nevědomosti. O tom však později. Instruktor se mně věnoval velice svědomitě, a když viděl moji snahu a výsledky,

nevyčerpal úplně dobu určenou k zácvičku a ponechal mě svému osudu s tím, že už jsem dostatečně samostatný. Stroje byly velice přesné, a tak se na nich dala vykonávat i ta tisícinová práce. Nejpřesnější práci ve Škodových závodech, kterou jsem prováděl, byla 0,005 mm. No a zase zde sehrál svoji úlohu alkohol. Bylo mě divné, že někteří dělníci za stejnou práci, lépe řečeno za práci na stejných strojích měli podstatně vyšší výdělky. Pracoval jsem svědomitě, beze zmetků, i úkolové normy jsem plnil. Až jedenkrát, když jsem na kontrole čekal, až mě poměří hotové kusy, se mě kontrolor ptal, jestli jsem spokojen. Odpověděl jsem, že moc ne. On mně na to: „Ty jsi Moravák.“ Já na to: „Ano, jak jste na to přišel?“ Odpověděl, že podle výslovnosti, a potom na to dodal: „Víš co, běž s tím tvým panem do prdele, já se jmenuji Franta a ty?“ „Josef.“ A tak jsme se spřátelili. „Víš co, Josefe, já ti poradím, nebo lépe řečeno prozradím, proč někteří, při menší námaze, mají větší mzdy, protože jim razítkují jejich úkolové lístky. Jednoduše dostávají takové práce, které jsou lépe placené a ty zase takové, které jsou placené hůř.“ „Ale proč tomu tak je?“ Odpověděl mi otázkou. „Piješ, kouříš?“ Odpověděl jsem, ani jedno ani druhé. „No to je ta hlavní chyba,“ odpověděl Franta. Optal jsem se ho, proč podle něho je chyba, že nepiji. „Kdybys pil a kouřil, chodil bys do stejných lokálů jako ti s dobrými výdělky a viděl bys je ve společnosti instruktorů nebo mistrů, na které platí a ti se jim revanžují tím, že jim vybírají dobře úkolovanou práci.“ Tak takhle to je. Řekl jsem mu: „Přece nechceš, abych se naučil flámovat jen proto, abych mohl platit na ochlasty.“ Řekl: „Ne to nežádám. Já sám také nepiji a nekouřím“, a tak jsme se sblížili ještě více. „Víš, Josefe, já mám pevný plat a nemusím se honit, mě mohou být ukradení.“ Dal jsem si tedy tu práci a prošel místní hospody a skutečně jsem zjistil, že to, co mi Franta řekl, je pravda. Začal jsem přemýšlet o východisku z této situace a přišel jsem na to, že na bruskách na kulato vydělávají pěkné peníze, asi 6 - 7,- Kčs na hodinu, zatímco já jen 5,- Kčs. Zašel jsem za mistrem, který měl pod sebou brusky na kulato a zeptal se ho, jestli by mě nevzal. Ptal se po příčině a já mu řekl pravdu. Jmenoval se Bambruk nebo tak nějak. On mě na to odpověděl, že by bylo škoda, kdybych odešel z brusek naplocho, že mě to tam jde docela dobře. Souhlasil jsem, ale odpověděl jsem mu, že práci dělám dobrou, avšak výplatu беру špatnou. „Musíte si uvědomit, že jste začátečník.“ Optal jsem se ho ještě, jestli platí podle roků nebo za práci, a potom přímo: „Vezmete mě nebo ne? Když ne, najdu si místo, kde mě za moji přesnou práci zaplatí lépe.“ Když poznal, že to myslím vážně, vzal mě k sobě do oddělení. Avšak teď jsem byl opět začátečník zase na bruskách na kulato. Přiděloval

mně samé malé série špatně placené, takže jsem si vydělal ještě méně. Jedenkrát, když jsem pracoval na odpolední směně, přišel mistr Bambruk, abych všeho nechal a pustil se do zakázky, kterou mně donesl. Bylo to asi 8 nebo 10 kusů tvarových vrtáků asi s třemi nebo dokonce čtyřmi osazeními. Jak průměry, tak délky jednotlivých osazení měly velice úzké výrobní tolerance. Prý to spěchá. Řekl jsem mu, že jsem nováček a nevím, jestli by to neměl nechat zkušenějším pracovníkům. „Ne, nemáme vyhnoutí a je to pro velice důležitou zakázku a musí to být hotovo co nejdříve.“ Najednou jsem měl plnou důvěru. Jen se do toho pustíte, já vám důvěřuji. Pustil jsem se tedy do toho. Na to, že jsem byl začátečník, jsem si počínal dobře. Vrtáky jsem provedl v nejkratším čase, v což jsem sám ani nedoufal, a v předepsaných tolerancích. Kontrola vše proměřila, dala razítko a já šel vrtáky odevzdat mistrovi. Řekl jsem mu: „Pane Bambruk, tady jsou ty vrtáky a mzda mě vychází 36,- Kčs na hodinu. Tolik si napsat nemůžete, ale rozepište to tak, aby to dělalo 7,- Kčs na hodinu.“ Odevzdal mě hned další práci, která prý je také pilná. Byly to nějaké kuželové trny asi o průměru 10 mm v počtu 8 ks, rovněž s velmi těsnou výrobní tolerancí. I ty jsem ještě tu směnu dokončil. Na hodinu mi to nedělalo tolik jako v prvním případě, avšak bylo to zase slušné, vyneslo to 16,- Kčs na hodinu. Ten den jsem vydělal tolik, že ještě druhý den jsem nemusel nic dělat a na oba dny jsem si mohl psát 7,- Kčs na hodinu. Pochopil jsem, jak se vydělávají velké peníze, a očekával jsem, že mě mistr bude dávat lépe placenou práci, avšak chyba lávky. Dostával jsem stejně špatně placené práce jako předtím. Ohradil jsem se, avšak dostal jsem zase odpověď, že jsem začátečník a lépe placenou práci musí dávat starším a ženatým pracovníkům. Odpověděl jsem, že se budu také ženit, a že za almužnu pracovat nemohu, že jsem ho přesvědčil, že dovedu udělat i složitou práci, aby mě alespoň občas přidělil něco slušného. Nic na to neřekl a zásobil mě stejně prací málo placenou a ještě se i ve dne muselo pracovat při elektrickém světle, což zle oslabovalo zrak. Provozy byly stavěny pod zemí se zajištěním proti leteckým útokům. Strop provozů se skládal ze silného betonového stropu, vrstvy písků, dalších vrstev různého materiálu, takže strop představoval několikametrovou vrstvu, která měla výrobní prostory v případě války ochránit před nejtěžšími bombami. Do podzemí vedly koleje, takže vlak, který přivážel nebo odvážel materiál, mohl zajet dovnitř, aniž byl ohrožen. Vrata, která vedla dovnitř, byla zabrušována, aby se dala hermeticky uzavřít v případě plynového útoku. Toto všechno uspíšilo mé rozhodnutí. Když jsem v sobotu přijel k sestře do Leopoldova, švagr se mě ptal, jestli bych

nechtěl změnit místo. Vyslechl jsem podrobnosti, a když jsem zjistil, že bych pracoval za denního světla v Trnavě 1/2 hodiny vlakem tam a 1/2 hodiny zpět, zeptal jsem se, jak se o tom místě dozvěděl. Poslal mě za jeho známým, který pracoval v Báňské a hutní společnosti v Trnavě. Zašel jsem tedy za ním a dohodl den návštěvy, abych zjistil další podrobnosti. Při návštěvě zmíněné společnosti jsem zjistil, že velmi nutně potřebuji univerzálního brusiče v nástrojárně. Hned jsem byl přijat a hned jsem mohl začít pracovat. Musel jsem však nejdříve rozvázat pracovní poměr ve Škodových závodech. Když jsem dával výpověď, byli velice překvapeni a začali mě přemlouvat, že překážka, kvůli které chci odejít, se dá odstranit, a prostě najednou by se dalo vše snad napravit. Když jsem na svém rozhodnutí trval, poslal mě mistr za vedoucím celé nářadovny, ing. Součkem. Ten si nechal vysvětlit důvody, mimo jiné jsem mu řekl o těch dvou případech, kdy jsem si vydělal 36 a 16 Kčs na hodinu, protože práci velmi nutně potřebovali a nemohli čekat až do další směny, a tak jsem se přesvědčil, že jedni jsou bezdůvodně zvýhodňováni proti druhým, kteří jsou odbýváni pracemi, které nechce nikdo dělat a že jsem se marně dožadoval nápravy. Ing. Souček mě pozorně vyslechl a radil mně, abych se neukvapoval a dobře si to rozmyslil a přišel za ním druhý den, že promluví s mistrem a sjedná nápravu. Já však jsem trval na svém, protože jsem neměl žádné záruky, že by vůbec k nějaké nápravě došlo a také jsem mu to řekl. Nu což, odpověděl, je to vaše právo. Když nechcete zůstat, nemůžeme vás držet. Dal příkaz sekretářce, aby napsala výpověď. Sekretářka se zeptala, jaký má napsat důvod rozvázání pracovního poměru. Odpověděl: „Na vlastní žádost.“ Čistopis jsem dostal já, průpis zůstal v továrně. Ing. Souček připojil svůj podpis, já rovněž, dali razítko a já jsem vyrazil do nového místa.

Myslím si, že to bylo ještě v roce 1937, nebo na přelomu 1937 a 1938, co jsem nastoupil k nové společnosti, která se jmenovala Báňská a hutní společnost a byla umístěná v prostorách staré firmy Koburg v Trnavě na Slovensku. V té době se už rozbíhala válečná výroba a tak bylo možno ve výrobní hale vidět švýcarské automaty, které vyráběly drobné součástky do zapalovačů granátů protitankových děl. Nastoupil jsem v nářadovně, kterou řídil pan Matoušek. Ten mě také přijímal a po vyřízení přijímacích formalit jsem se musel podrobit teoretickým i praktickým zkouškám. Hlavně trval na tom, abych předvedl, co umím na bruskách naplocho. Donesl výkres a výškové měřidlo, které mělo být vyrobeno v toleranci 0,02 mm a ke kontrole mě nedal měrné kostky a indikátor, ale pouze hloubkoměr s dvousetinovým

noniem. Pustil jsem se do práce, a i když jsem u toho stroje stál poprvé v životě a neznal jsem jeho záludnosti, zvláště když to nebyl stroj nový, vyzkoušel jsem jeho přesnost tak, že jsem prověřil spolehlivost posuvu suportu. Přidal jsem 0,05 mm a přezkoušel setinovým indikátorem, zda přebroušená plocha je skutečně o 0,05 nižší a tak jsem postupoval několikrát za sebou. Když úběr odpovídal vždy noniu na kolečku výškového suportu, přešel jsem na toleranci 0,02 mm, která byla uvedena na výkrese, zase několikrát za sebou. Když jsem se přesvědčil, že stroj pracuje spolehlivě, vyhruboval jsem výškové měřidlo na 0,05 mm a potom jsem přidal 0,02 mm, obrousil plošku měřidla a pak jsem výškoměrem zkoušel velikost úběru. Když bylo vše v pořádku, přidal jsem další 0,02 mm na noniu (stupnici) kola suportu a znovu plošku měřidla přešel kotoučem. Hloubkoměrem jsem se přesvědčil o výsledku. Úběr byl něco víc jako naschvál, avšak v předepsané toleranci. Vedoucí byl velice spokojen a já se pustil do práce, které tam bylo požehnaně. No zase si zde zapůsobilo kouzlo alkoholu. Než byla výplata, přišel za mnou jeden starší nástrojář, že mistr je se mnou velice spokojen a že je tady zvykem při první výplatě pozvat jej do restaurace a patřičně jej pohostit. Řekl jsem, že pro jednu nebude zle, a tak jak skončila směna, jsem mistra pozval na skleničku dobrého vína. Velice mě ale překvapilo, že mistr nešel sám, ale přišel v doprovodu onoho nástrojáře vyjednavče a ještě jeden, kterého jsem neznal, takže jsem hostil ne jednoho, nýbrž hned tři. Mělo to být něco na způsob dnešního zápisného v podobě nějakého tvrdého alkoholu. Utratil jsem asi 50 Kčs, což byla moje denní mzda, pohostil jsem všechny tři a vyslechl jsem si přívál chvály na svoji práci, i když jsem v tak krátké době neměl možnost se plně projevit, avšak pochopil jsem, že nejde o chválu upřímnou, ale spíše o taktiku, jak přimět k další štedrosti. Nicméně přes všechnu taktiku jsem zaplatil a rozloučil se všemi. Řekl jsem si, mám to za sebou a nemohou mě považovat za škroba. Jaké však bylo moje překvapení, když hned po příští výplatě za mnou přišel onen nástrojář už nějak najisto, kde si dáme sraz atd. Začínal jsem, nechtěl jsem se představit ve špatném světle a tak jsem zase s mistrem a dalšími nezvanými hosty zašel do stejné restaurace a zase jsem byl chudší o 50,- Kčs. Jenže každých 14 dnů byla záloha a za dalších 14 dnů vyúčtování a to by znamenalo každý měsíc vyhodit 100,- Kčs, ne-li více. A tak když přišel vyjednavč potřetí, odmítl jsem rovnou, že jsem svoji společenskou povinnost splnil a bylo zle. Ne hned, ale nepříjemnosti na sebe nedaly dlouho čekat. Hned to nebylo načas, hned zase jsem nedodržel pořadí zadávaných prací atd., atd. No a tak mně nezbylo, než se vyzbrojit trpělivostí a čekat

na příležitost, až mistr zakopne. Mezi tím jsem navazoval známosti a přátelství, samozřejmě prostřednictvím své práce. Jedenkrát jsem se na pracovišti zdržel, a když jsem odcházel do šatny, všiml jsem si skupinky lidí, jak vzrušeně debatují u jednoho stroje. Zajímalo mě, o čem tak živě diskutují a tak jsem zpozvzdálí poslouchal a pozoroval. Zjistil jsem, že předmětem rozhovoru je vnitřní obrábění tělesa protitankového dělostřeleckého náboje průměru 37 mm. Vždycky, když soustružník upnul obráběný kus do kleštiny revolverového soustruhu a zajel stříbřitým kuželovým vrtákem dovnitř, obrobek se v kleštině protočil a čelo vrtáku se vyštíplo. Téměř všechny vrtáky, které měli k dispozici, již byly poškozeny. Jejich ostření jsem prováděl jen já, jen tak od ruky a od oka, měl jsem v tom již takovou rutinu, že mě to nedělalo žádné potíže. Když totiž soustružník s nástrojem vyjel z obrobku, nesměl na jeho dně zůstat střed. Říkali jsme tomu pucek. Když byl nástroj naostřen mimostředně, pucek se na dně vždycky objevil. Najednou jsem zaslechl, že vrtáky budou asi špatně naostřeny a proto se upnutý kus protáčí. Z ničeho nic jsem ke stroji přistoupil a požádal soustružníka, aby mi ze stroje vyjmul upínací kleštinu. Kupodivu se nikdo nad mým požadavkem nepozastavil, a debatovali dál, ačkoliv se jednalo o mistra, dílovedoucího, hlavního inženýra a kontrolora. Na ponku stála ruční bruska s ohebnou hřídelí a talířovitým kotoučkem. Vzal jsem kleštinu, upnul ji do svěráku a kotoučkem jsem zdrsnil vnitřní upínací část kleštiny. Požádal jsem soustružníka, aby kleštinu vložil zpět do stroje, upnul nový obrobek a zkusil znovu obrábět. Soustružník mě poslechl. Obrobek nejenže se neprotočil, ale byl uvnitř opracován podle předpisu. Až když soustružník radostně zvolal, že je to bezvadné, teprve potom se všichni otočili a ptali se, jak je to možné. Předtím mě vůbec nebrali na vědomí, protože jsem byl nový zaměstnanec. Soustružník jim řekl, že jsem s kleštinou něco udělal. Potom se obrátili na mě a prý co jsem mohl s kalenou kleštinou udělat. Ukázal jsem na brusku na ponku a vysvětlil, co jsem provedl. Podívali se do kleštiny a osahali zdrsněnou plochu a nařídili soustružníkovi, aby udělal další kus. Byl bezvadný jako první. No a tak udělal ještě několik kusů se stejným výsledkem. Tímto jsem dokázal, že ne vrtáky, ale kleštiny mají špatné. Oni totiž vzali kleštinu s malým průměrem, přebrousili ji na potřebný rozměr, takže zdrsnění zmizelo a kusy pak prokluzovaly. Vysvětlil jsem jim, jaké kleštiny používají ve Škodových závodech a tak hlavní inženýr nařídil urychleně vyrobit 10 ks kleštin s patřičným zdrsněním, jak to ukládá norma. Byli nadšeni, že problém je vyřešen a já přitom na sebe nenápadně upozornil. Mistr Matoušek hledal kdejakou příležitost, jak mě nějakým způsobem

poškodit v očích vyšších nadřazených. Jedenkrát přišel, že tam v rohu stojí druhá švýcarská bruska na měřidla, která stála 60.000,- Kčs a že nejede, jen zabírá místo. Odpověděl jsem, že k brusce ještě přišel návod na obsluhu a údržbu. To prý se všechno ztratilo a nic k tomu není. Pak by k tomu měla říci své údržba strojů. Že si s tím neví rady a abych se na stroj podíval. Na jedné straně to mohlo vypadat jako vyznamenání, na druhé však příležitost jak mě skřípnout a dokázat opak toho, že si dovedu s mnoha věcmi poradit, jak to tvrdili ti, kterým jsem nějakým způsobem pomohl, i když to nebyla moje povinnost. Odpověděl jsem, že sice nejsem údržbář, avšak když na tom trvá, zkusím najít závadu, proč stroj nejede, už také proto, že mě záhada lákala. Zašel jsem do kanceláře, jestli k tak drahému stroji mají dokumentaci. Tam mě také řekli, že se někde ztratila. Až pak jsem začal stroj zkoušet. Spustil jsem jej a sledoval, jak pracuje. Stroj jel, avšak horní část stroje, na níž byla vřetená kotoučů jeden korundový, druhý litinový, na lapování prováděl škubavé pohyby, takže při broušení zajížděly kotouče hned na jednu hned na druhou stranu opracovávaného měřidla. A tak když bylo třeba ubrat už jen 0,01 mm, stroj ubral 0,03 - 0,05 mm i více a když už šlo o konečnou fázi broušení, byl to bezpečný zmetek. Přitom stroj pracoval na 0,001 mm odhadem i 1/2 tisícin mm. Namazal jsem sáně olejem a znovu jsem stroj spustil. Sáně s kotouči udělaly několik plynulých hupů a potom se dostavily zase škubavé pohyby neplynulé. Znova jsem sáně namazal, a to několikrát, a vždy se opakovalo to stejné. Zašel jsem za mistrem a sdělil mu moje zjištění. Zeptal jsem se ho, jestli ke stroji nedošel nějaký speciální olej na mazání saní, a kupodivu odpověděli, že ho došla celá nádoba, ale že v lisovně jim došel olej, takže si ho půjčili a už ho nevrátili a že nikdo nezná značku oleje. Zjistil jsem totiž, že viskozita oleje, který se běžně používá, je příliš nízká, a tak váha saní, na kterých jsou vřetená kotouče, vytlačí řídký olej z třecích ploch a tak dojde ke škubavým pohybům, protože stroj vlastně běžel nasucho. Na základě tohoto zjištění jsem se rozhodl, že zajdu do lisovny obrovských hydraulických lisů a poptám se po skutečnosti. Tam jsem se dozvěděl, že si ten olej skutečně vypůjčili, ale že ho všichni vypotřebovali, než jim došel hrubý těžký olej vhodný pro uvedené hydraulické lisy. Ty lisy měly tak obrovskou sílu, že rozžhavený blok oceli o váze asi 300 kg zpracovávaly, jako kdyby to byla plastelína. Řekl jsem si, když olej z brusky byl dobrý pro ně, bude jejich olej dobrý pro brusku. Nabral jsem si oleje a namazal sáně brusky. Spustil jsem brusku a s napětím čekal na škubání, avšak marně. Při normálním oleji po třech až pěti hupech začalo škubání. Teď stroj jel 5 minut, 1/2

hodiny bez závad a potom nepřetržitě až do konce směny. Od příštího dne se na brusce začalo pracovat. Pracovala velice spolehlivě a přesně. Bruska byla určena na broušení obkročákových měřidel s přesností do 0,001 mm. Kontrola se prováděla tisícinovým indikátorem, který byl k tomu účelu zkonstruován, a doteky nožek indikátorů byly opatřeny safíry, aby bylo zajištěno minimální opotřebení. Když jsem nahlásil a předvedl mistrovi, že je stroj hotov, řekl jen „dobře.“ Na jeho výrazu bylo vidět zklamání právě z toho, že je stroj v pořádku. Později jsem určitou dobu bydli s konstruktérem Miroslavem Horníčkem, schopným pracovníkem, který mě připravoval na průmyslovku z matematiky, geometrie a ještě dalších předmětů, a při jedné příležitosti jsme zavedli řeč na mistra Matouška. Řekl jsem mu svůj názor na jeho odbornost, že se mně, a nejen mně, nějak nelíbí. A tehdy mně prozradil, že jeho odborné znalosti nejsou valné a že to místo dostal od ředitele, aby mu mohl splatit dluh, který za něj musel zaplatit v nějaké továrně, že tam měl manka v kantýně a on jako osoba zodpovědná za něj musel dluh zaplatit. Ředitel Polívka byl schopný člověk. Jeho charakteristiku jsem znal od inženýrů a jeho osobního šoféra, který u něj jezdil již dlouhou dobu. Na Matouška jsem se zeptat netroufal, abych nenarazil. Jisté je jen to, že mistrova kariéra byla značně pošramocena pro jeho panovačnost, a tak jeho nepřátel přibývalo. Navíc se proslýchalo, že Němci se chystají převzít továrnu pod svůj dozor, a že na některá vedoucí místa nastoupí Němci. Jestli měl Matoušek dluh zaplacen u ředitele nevím, ale připravovala se situace pro přijetí jako vedoucího nástrojárny nějakého Němce. Než k tomu došlo, Matoušek zuřil víc a víc, patrně už něco cítil a snažil se s sebou strhnout do potíží kde koho. Samozřejmě já jsem patřil do skupiny postižených. Jenže si zvolil špatný okamžik a příčinu. Stalo se následující. Z kanceláře pro mě přišel konstruktér, abych se okamžitě dostavil k hlavnímu inženýrovi, že Matoušek si na mě stěžoval, že odmítám plnit jeho příkazy a že tím soustavně podrývám jeho autoritu. Onen konstruktér mně po cestě všechno řekl, abych se mohl náležitě připravit. Když jsem vstoupil do kanceláře, pozdravil jsem, jak se sluší a čekal, co se bude dít. Hlavní inženýr mě oslovil a otázal se mě, jestli jsem odmítl splnit příkaz k provedení určité práce, konkrétně k naostření tvarového nože, které jsem vyráběl jen já. Odpověděl jsem, ano tento příkaz jsem odmítl. Na Matouškovi, který byl přítomen, zazářil vítězoslavně jeho pohled a prohlásil: „Vidíte, pan Šamšula to ani nezapírá.“ Protože hlavní inženýr čekal ode mne jinou odpověď, zamyslel se na okamžik a potom řekl: „Víte přece, že pan Matoušek je vaším představeným a že jste povinen jeho příkazy respektovat.“

„Zajisté, pane inženýre, jenže pan Matoušek vám se vší pravděpodobností neřekl to hlavní.“ Tvarový nůž, který tady před vámi leží na stole, brousím podle brinellovy lupy, která má desetinovou stupnici a podle této lupy já kontroluji jednotlivé části nože. Je to krajně nevyhovující a věřte, velice namáhavé na zrak. Vytvaruji kotouč a postupně brousím jednotlivé tvary. Ke kontrole nemám jinou pomůcku. Kdybych neměl brinellovu lupu, nemohl bych tu práci vůbec dělat a s automaty, na kterých se nože používají, by musely stát, anebo byste jejich výrobu museli zajistit u jiné firmy. Vybroušení jednoho tvarového nože mě zabere 1/2 dne, tj. 4 hodiny perné práce. Proto se vyrábějí tvarové nože, aby se čas při broušení zkrátil na minimum. Ostření se provádí tak, že se brousí ze shora a ne z čela. Ze shora naostření trvá 1/2 hodiny, avšak z čela vybroušení celého obtížného tvaru, jak jsem vás již informoval, 4 hodiny. Vysvětloval jsem to panu Matouškovi, on však trval na jeho příkazu a ten zněl, brousit na čele. Protože mám na mysli prosperitu společnosti, odmítl jsem příkaz vykonat, jelikož mám mnohem důležitější práci než plnit neuvážené příkazy. Hlavní inženýr se obrátil na pana Matouška a zeptal se: „Je to tak, jak to říká pan Šamšula?“ Mistr sklopil hlavu a mlčel. Kancelář byla plná lidí, kteří tento pohovor sledovali, a Matouškovi bylo velice trapně, že ho usadil kluk, který nemá ještě plných 24 roků. Prostě nečekal, že mě zavolají, abych se mohl bránit. Ještě chvíli trvalo trapné mlčení a potom se hlavní inženýr obrátil na mne, poděkoval za vysvětlení a vyzval mě, abych pokračoval v práci. Pan Matoušek se měl také k odchodu, ale hlavní inženýr ho vyzval, aby zůstal. Od konstruktéra, co pro mě přišel, jsem se dozvěděl, že si ho hlavní inženýr vzal do práce a požádal ho, aby od praktik podobného druhu upustil. Od té doby jsem měl od něho pokoj. Přinesl práci, kterou bylo nutno vykonat, a nechal mě na uváženou, jaký postup zvolit. Brinellova lupa se však za záhadných okolností ztratila a nebyla k nalezení, a proto závod musel zajistit náhradní lupu. Nad mistrem se stahovaly mraky víc a víc až ho konečně vystřídal asi padesátiletý Němec, pan Götzic. Jak se jeho jméno správně psalo, nevím. S jeho příchodem přišel jiný pořádek, protože to byl velice zkušený a schopný člověk. Nastoupil ještě před mobilizací Čsl. armády. Protože jsem měl práci a hlavně práci, která mě bavila, nestaral jsem se o nic jiného. Politika mě nikdy nelákala a tak jsem se o ni také nezajímal. Nicméně nad Evropou se stahovala mračna a proto rozruch bylo cítit všude. Také jsem četl a slyšel ze všech stran, že republika potřebuje vlastence, kteří nezradí, a kteří dovedou v případě potřeby nasadit i život. Kromě toho, že na obranu republika potřebuje hodně prostředků. Jednoho dne jsem zašel

do kanceláře, že bych chtěl přispívat na obranu republiky pravidelnou částkou 20,- Kčs z každé výplaty, aby mně je tedy strhávali automaticky. Jenže v kanceláři viděli trošku dále a tak se na mě pěkně usmáli a vypoklonkovali mě ven s tím, že je v plánu podobná akce v celém podniku, takže mě pak připojí. Jestli v plánu něco bylo nevím, nic mně nestrhávali hned, ani potom.

Najednou jsem dostal povolávací rozkaz, abych nastoupil ihned k pěšímu pluku 45 do Chustu na Podkarpatskou Rus jako zástupce velitele protitankové čety. Tam nás spakovali a odeslali na Maďarské hranice. Dal jsem vykopat okopy pro děla 2 x 2 x 2 m bunkry s ohništěm u každého kanónu, abychom si tam mohli v noci zatopit. A také jsme v okolí posbírali vše, co hořelo a v noci jsme si skutečně topili. V bunkru jsme si udělali pryčny a tam jsme také spali, zatímco střídající se stráž střežily hranici a naši bezpečnost. Přes den nebo i v bunkru večer při plápolajícím ohni jsme si navzájem sdělovali životní příběhy. Jednou se mě jeden Rusín zeptal: „Pane četaři, co děláte a kolik si vyděláte za měsíc?“ Odpověděl jsem, že asi 200 Kčs. „Není to trochu málo za tak přesnou práci?“ Já mu odpověděl, že to není vůbec zlé. „Pane četaři, podle mě je to úplná almužna.“ Zeptal jsem se ho, co dělá on. Odpověděl, že většinou práci nemá, to že mu však nevadí, protože občas z Polska propašuje nějakého vola nebo krávu a vydělá na jednom kuse 2.000 Kčs. „Co když tě chytí?“ „Tak mě na pár týdnů zavřou a až mě pustí, pašuji dál.“ Ptal jsem se: „A co tvoje žena?“ „Má vždycky tolik peněz, aby měla být z čeho živa, když jsem ve vězení, a když jí peníze dojdou, propašuje pár litrů čistého lihu do Rumunska a zas má na čas pokoj a mezitím se vrátím.“ Potom nám vyprávěl, jak jeden jeho kamarád musel do vězení a měl strašný strach, aby mu jeho mladá žena nebyla nevěrná. Přišel na nápad, že ve středověku, když šel rytíř do boje, nasazoval své ženě pás cudnosti, a hned svůj nápad realizoval. Zašel za kamarádem, který byl kovářem a požádal ho, aby mu takový pás cudnosti pro jeho ženu udělal. Kovář pás cudnosti ukoval, on ho své ženě nasadil, zamkl na zámek a šel sedět. Jenže zatím co byl ve vězení, přišla zima a s ní také náledí, na kterém jeho žena upadla, když šla pro vodu do studny a těžce se zranila. Odvezli ji do nemocnice, a tam zjistili, že příčinou jejího těžkého zranění byl středověký pás cudnosti, který nějak špatně zapadal do dvacátého století. Záležitost se dostala před soud a tak pykající žárlivý pašerák pykal ve vězení ještě déle, protože soud rozhodl jako zločin nebo přestupek proti lidskosti, který byl příčinou těžkého ublížení na zdraví a za omezování osobní svobody atd. Někdy jsme

si krátili dlouhou chvílí zpěvem, rozcvičkou anekdotami vojenského ražení, které se zde nedají reprodukovat. Jeden den se k naší četě přihnala z velitelství spojka s rozkazem, abych se dostavil okamžitě na velitelství a velení čety předal svému zástupci. Dostal jsem rozkaz okamžitě odevzdat svoji výzbroj a výstroj a odjet zpět do svého závodu. Báňská a hutní společnost mě jako nepostradatelného pracovníka vyreklamovala a tak jsem nastoupil zpět na svoje pracoviště. Plnil jsem svoje povinnosti jako obvykle a až u výplaty jsem zjistil, že mají všichni zvýšenou mzdu kromě mě, který plnil svoji občanskou povinnost obránce vlasti. Zašel jsem tedy za Götzim, jak je to možné, že na všechny pamatoval, a že na mě se vykašlal. Byl jsem rozhořčen na nejvyšší míru, a proto jsem se ho zeptal, jak to jde dohromady, že mě vyreklamoval jako nepostradatelného a pak se na mě vykašlal a dodal jsem: „Pane Götzi, vy jste se vysrali na mě a já se vyseru na vás a odejdu.“ A Götzi kupodivu odpověděl: „Šla robila, já všecko spravila.“ Jak jsem se předtím dozvěděl, byl to bratislavský Němec, který neuměl ani dobře slovensky, ani česky a tak věty takhle legračně komolil. Šel jsem tedy pracovat a čekal jsem, co se stane. Při příští výplatě mě nějak nepasovaly peníze, protože jsem měl podstatně vyšší mzdu. Götzi mě od dveří výdejny nářadí pozoroval, a když jsem pořád přepočítával výplatu, přišel ke mně a ptal se: „Spokojená?“ Odpověděl jsem, že mám mnohem víc peněz a mám obavy, abych to nemusel vrátet. „Nic nevracela, to já spravila, vy máte přidala 1,- Kčs na hodinu.“ Věřil jsem, že něco podnikne v můj prospěch, ale že to bude tolik, jsem nedoufal. Vždyť když se přidávalo na mzdách, tak to zpravidla bylo 0,20 Kčs, maximálně 0,50 Kčs na hodinu, ale s 1,- Kčs jsem nepočítal. Potom se optal ještě jednou. „Tak teď vy spokojená?“ Odpověděl jsem, teď ano, pane Götzi a šel jsem zase po své práci. Jednou za mnou přišel, donesl výkres a šablony, které se měly vybrousit. To už Němci byli pány v kovárně, a předal mi je, abych je spasoval dohromady. Byla to šablona a protišablona. Řekl jsem mu, že pro tuto práci potřebuji promítací desku, abych mohl na spasování šablon pracovat. Spasování šablon je vždy složitá a obtížná nástrojařská práce, protože když se šablona a protišablona přiloží k sobě na promítací desku, nesmí pronikat světlo mezi přiloženými ploškami. Promítací deska je mléčné sklo zabudované do kovové skříňky, v níž jsou žárovky, které se při měření rozsvítí, anebo se mohou také nechat svítit stále. Práce je velice zdlouhavá a namáhavá, vysiluje zrak. Protože u nás takové zařízení nebylo, nechal ho Götzi udělat a donesl mi ho, abych mohl s prací začít. Výkresy nesly znak Velkoněmecké říše a z nich měl veliký respekt i Götzi,

třebaže, jak se později ukázalo, byl nacist. I předané šablony přišly zároveň z Německa, a měly na sobě vyražený znak Velkoněmecké říše jako výkresy. Pustil jsem se do práce a snažil jsem se, aby to dopadlo dobře, abych si získal důvěru, protože jsem se připravoval k aktivnímu odporu, avšak dosud jsem nevěděl jak. Také jsem neměl nejmenší tušení o nacistické krutosti a bestialitě. Vážné varování však přišlo k mému překvapení až příliš brzy. Šablony byly dokončeny, a tak jsem je šel předat přímo Götzi. Byly provedeny naprosto přesně, jak to uváděl výkres, avšak Götzi oba kusy vzal a začal je srovnávat s hotovými vzorky, které přišly z Německa. Moje šablona přiložená ke vzorku nepasovala a Götzi hned spustil: „Musela to spravila, to je špatná.“ Nezdálo se mě to a tak jsem ten vzorek z Německa přiložil k sobě. Prohlížel jsem si pozorně šablonku z říše a zjistil jsem, že je vadná, protože rovná ploška měla plynule a neznatelně navazovat na rádius, avšak při napojování plošky na rádius vznikl nepatrný schodek a protišablona byla přizpůsobena této chybě. Poukázal jsem Götzi na chybu, avšak nechtěl nic slyšet a čím více se naše vzájemné přesvědčování protahovalo, Götziho opouštěl jeho obvyklý klid a tak jsem si zavolal na pomoc vedoucího kontroly pana Kartáka a požádal jej, aby jako osoba povoláná se přesvědčil o pravdivosti mého zjištění, a aby náš spor rozhodl. Prohlédl moji práci, prohlédl došlý vzorek z říše. „Máte to dobře, pane Šamšulo, ale vzorek je pro nás směrodatný, proveďte opravu, jak vám nařizuje pan Götzi.“ Začal jsem protestovat. Vedoucí technické kontroly sledoval mé rozhořčení a znova mě vyzval, abych Götziho poslechl. Mezi tím Götzi došla trpělivost a spustil. Sice klidně, avšak až příliš varovně. Kdybyste se rozhodl mých rozkazů neuposlechnout, mohl byste se dostat do Německa. Odpověděl jsem, že jsem ještě v Německu nebyl, že bych se tam docela rád podíval a Götzi klidně pokračoval. „Věřte, pane Šamšulo, že by vás taková návštěva vůbec nepotěšila. V Německu mají totiž takové zvláštní zařízení, kde tvrdohlavce nebo sabotéry převychovávají. Mohu vás ujistit, že se jim to vždycky podaří.“ Vedoucí technické kontroly stál u pootevřených dveří kanceláře připraven k odchodu, avšak když jsem Götziho požádal o bližší popis onoho zvláštního zařízení, začal s jeho popisem. Je to vybetonovaný příkop hluboký 2 m, široký asi 1 m a dlouhý asi 2 m. Na dně tohoto příkopu je jednoduché zařízení na upevnění osoby za nohy, určené k převýchově a pak začnou příkop napouštět vodou. Po obou stranách ve stěnách příkopu jsou zabudovaná čerpadla, kterými se dá odčerpávat tolik vody, kolik jí přiteče. „A co kdybych odmítl pumpovat?“ Odpověděl: „Neodmítl byste ve vlastním zájmu, abyste zůstal naživu, protože byste se jinak

utopil, jelikož tato léčebná kúra trvá 4 hodiny denně a samozřejmě také ne při takové stravě, jakou máte tady na svobodě. Ono je lépe odčerpávat vodu zavčas, než vám začne sahat až po paže, protože pak by pumpování bylo ještě namáhavější.

Pozoroval jsem hlavního kontrolora Kartáka, který ještě pořád stál u pootevřených dveří kanceláře, jak nějak rychle ztratil svoji přirozenou barvu a náhle vypadl, když předtím po mně ještě hodil prosebný pohled. Na výrazu Götziho obličeje jsem poznal, že to myslí smrtelně vážně. Zeptal jsem se ještě naposled, jestli na svém příkazu trvá. Odpověď zněla ano. „Na co jste mě se šablonami donesl výkres, když nakonec je rozhodující špatný vzorek?“ Odešel jsem tedy znechucen, avšak dostatečně poučen. Opravil jsem šablonu, podle německého vzorku z říše, protože jsem nabyl přesvědčení, že Götzi má strach. Po nářadovně a vůbec po celém provozu se potloukal Němec vzhledem krajně nesympatický, avšak s určitým posláním. O praktikách Němců jsem neměl nejmenší ponětí, až na varování, kterého se mně právě dostalo. Brzy jsem měl příležitost se s oním individuem seznámit. Myslím, že se jmenoval Hünel. Přišel za mnou, že jsem špatně nabrousil strojní závitník, kterým nedaleko na vrtačce řezal do nějakých součástek závitů. Vlastně se pokoušel o to, aby to nepůsobilo divně, že nic nedělá. Bylo mě divné, že mě často sleduje jeho krysím pohledem, ale hleděl jsem si dál své práce. Podíval jsem se na závitník a nezjistil jsem na něm nic špatného. Vyzval mě tedy, abych šel s ním a zkusil si to sám. Upnul jsem závitník do hlavy vrtačky a spustil stroj. Ke svému překvapení jsem zjistil, že se otáčí místo doprava doleva. Zeptal jsem se ho, jestli ví, že vřeteno vrtačky se otáčí opačně. Ohradil se uraženě, jestli ho snad nechci učit spouštět vrtačku. Odpověděl jsem, že nejde jen o spuštění vrtačky, ale že důležitým je směr otáčení vřetene. Prý jak to myslím? Vysvětlil jsem mu, když má pravotočivý závitník, musí se vřeteno také točit doprava. „Proto vám nešel ten závitník do záběru.“ Příležitostně jsem se dozvěděl, že Hünel pracoval v jednom oddělení v Koburku v plechárně, kde se vyráběla vědra na vodu nebo něco takového, takže o strojní výrobě neměl ponětí. Vytknul jsem mu jeho neuvážený postup a nařknutí ze špatně provedené práce. Nemá-li základní znalosti k vykonávání tak jednoduché práce, ať nejdříve se poradí s panem Götzim. Vrátil jsem se na své pracoviště a pokračoval v práci a případ jsem pustil z hlavy, když pro mě Götzi vzkázal, abych se ihned dostavil do jeho kanceláře. Když jsem vstoupil, viděl jsem Hünela opřeného o skříňku na výkresy, tvářícího se jako bůh pomsty. Po výměně pozdravů Götzi hned spustil. „Znáte pana Hünela?“ „Jen tak od vidění a potom před chvílí jsme si vyměnili

názory na určitou práci.“ „Víte, jakou má funkci?“ Už už jsem měl na jazyku, že funkci špicla, ale po varování, které jsem si před časem vyslechl, jsem se raději ovládl a mlčel. Odpověděl za mě. „Pan Hünel vykonává funkci komisara výroby a vy jste ho urazil.“ Opakoval jsem to samé, co jsem před chvílí řekl Hünelovi. Kupodivu mě ani nežádal, abych se mu omluvil a poslal mě pryč. Od kamaráda, který byl přítomen, jsem se ještě ten den dozvěděl že Hünel chtěl, aby mě Götzi potrestal. Götzi kupodivu nesouhlasil, protože jsem měl pravdu a že by byl nerad, abych pro nějakou malichernost odešel, protože jsem patřil ke špičkovým pracovníkům. Nakonec Hünelovi slíbil, že mě domluví, abych takovým tónem s ním vícekrát nemluvil. Protože Götzi byl taky nacista, mohl si dovolit se mě zastat, zvláště proto, že Němci si nesmírně vážili dobrých pracovníků. Hünel se vrátil k vrtačce, kde začal tentokrát správně řezat závit. Za malou chvíli nato se Götzi zastavil u mě, navázal na náš rozhovor v kanceláři, kývl směrem k Hünelovi, aby to vypadalo, že mě domlouvá. Poznamenal, že je to starší člověk, abych ho pochopil, a potom jsme se bavili o práci, avšak podle pošilhávání Hünela, který nás sledoval, byl přesvědčen, že mě dělá, jak se patří kázání. Že Götzi byl také nacista, jak se patří, jsem se přesvědčil, když jednou přišel, bylo to v sobotu a prý jestli bych nepřišel v neděli. tj. příští den, abych dodělal všechna měřidla, která jsou určena pro důležitou zakázku. Slíbil jsem, že přijdu, avšak potom jsem si vzpomněl, že mám domluvený výlet s děvčetem do Smolenice a nechtěl jsem ji zklamat. Pustil jsem se do práce a všechna měřidla jsem dokončil ještě v sobotu. V neděli ale přišel Götzi na kontrolu a zjistil, že chybím a bylo zle. Když jsem v pondělí přišel do práce, přiběhl za mnou soustružník Zezula a až se přesvědčil, že je čistý vzduch, upozornil mě, že si Götzi u mého jména dělal poznámku. Zezula byl Slovák, výborný soustružník a občas jsem pro něho něco dělal, když byl v nějakém maléru a potřeboval přednostně vybrousit nějaký nůž. Jen odešel, už se hrnul ke mě Götzi a spustil: „Dostal jsem od vás slib, že v neděli přijdete, a když jsem byl včera v závodě, vy jste chyběl. Zklamal jste mě.“ Chvíli jsem se kochal pohledem, jak se zlobí a zuří. Potom jsem ho zavedl ke stroji, kde byla všechna měřidla vzorně uložena, a pravil jsem: „Vaše zklamání není na místě.“ Byl vyveden z míry mojí troufalostí a řekl: „Jak si můžete jen dovolit“, a začal něco mlet o vůdci. „Kdybyste se zeptal, jestli jsou měřidla hotová, řekl bych ano a myslím si, že to je to podstatné, ne jestli jsem v neděli chyběl.“ A řekl jsem mu pravdu, že jsem byl na výletě s děvčetem a že jsem si na to vzpomněl, až když odešel. Vždyť vy byste mě měl pochválit, že jsem továrně ušetřil na mé nedělní mzdě. Vymyslel jsem si

pomůcku, která práci urychlila, a proto jsem to stihl ještě v sobotu. Přesvědčil se, že práce je skutečně ukončena a beze slova odešel. V té době jsem už prováděl drobné sabotáže. K mým nejoblíbenějším kouskům patřilo nakapání oleje na pohonné řemeny. Všiml jsem si jednou na brusce na měřidla, že když se nějakým způsobem dostane olej na řemen, nasákne jím a natáhne se a začne prokluzovat. Než vadný řemen řemenář vymění, trvá to 2-4 hodiny, podle toho, jak je zaneprázdněn. Když Němci převzali výrobu, nařídili zvýšit výrobu a stroje pustit na maximální výkon. Za těchto okolností maléry na sebe nedaly dlouho čekat. Součástky se rychle opotřebovávaly, nástroje praskaly, protože mosazné tyče, z kterých jemné součástky do zapalovače dělostřeleckých granátů vyráběly, v sobě měly dost často nečistoty v podobě železných třísek. Jednou jsem se dostal do konfliktu s dílovedoucím, protože mě napadl, že kopinaté vrtáky jsou špatně zabroušené a vycházející součástky z automatů mají každá jiný rozměr. Začal opravovat rozměry vrtáků na výkrese, já vrtáky podle toho upravoval, ale zmetky padaly dál. Když jsem si s dílovedoucím nevěděl rady, požádal jsem ho, aby mě předvedl přímo na stroji, co to dělá. Když mě přesvědčil, že každý kus je jiný, požádal jsem ho, aby zastavili automat. Počkal jsem, až odkape olej a pak jsem oběma rukama uchopil vřeteno automatu a pokusil se s ním pohnout do stran. Nebyl jsem ani nijak zvlášť překvapen, když, jak se lidově říkalo, vřeteno v ložisku bylo volné a čvachtalo. Vyzval jsem dílovedoucího, aby si to sám zkusil. Potvrdil mé zjištění a lámal si hlavu, jak k tomu mohlo dojít. Zeptal jsem se: „Pane dílovedoucí, nemůže to být tím, že jste dostali zvýšit chod strojů na nejvyšší míru?“ Odpověděl: „Možné by to bylo.“ Když jsme na automatech jeli na nižší otáčky, podobné problémy jsme neměli. Nechali automat opravit a seřídít, takže bylo možno použít původní kopinaté vrtáky a bylo po problému. Jak rychle se součástky automatů opotřebovávaly, dokazuje také následující příklad. Na jednom automatu vzala za své pomocná hřídel o průměru asi 20 mm a délce asi 500 mm, po jejímž obvodě byly spirálovitě rozmístěny dírky o průměru 0,4 mm a do hloubky špičky vrtáku v počtu asi deseti. Dodací lhůta nové součástky ve Švýcarsku prý byla 3 měsíce, a proto se pokoušeli hřídel vyrobit sami. Vyrobili jich několik, avšak všechny byly špatné. První provedli tak, že před kalením do ní navrtali potřebné dírky a ponechali potřebný přídavek pro brus. Po zakalení se hřídel deformovala, a když ji rovnali pod lisem, praskla. Druhou provedli tak, že byla na průměru mnohem silnější, také s vyvrtanými dolíčky. Zakalili ji, ale upustili od rovnání na lise. Po obroušení hřídele na míru sice odstranili nerovnosti způsobené kalením, ale také některé

dolíčky, takže hřídel zase putovala do šrotu. Provedli ještě další pokusy, avšak všechny selhaly. Poslední pokus, který provedli, byl tento: Udělali hřídel, vybrousili ji, po zakalení na předepsanou míru a důlčíky osadili do zakalené hřídele až nakonec. Zničili spoustu zámečnických důlčků, ale hřídel byla na světě, až na ty prokleté důlčíky. Když byla hřídel takto připravená, přinesl ji Götzi. Dal mi ji do ruky a řekl: „Pan Šamšula, vybrúsila do to hřídel důlčíky.“ Odpověděl jsem mu: „Pane Götzi, to nejde, my přece nemáme fortunku a na brusce nakulato s většími otáčkami asi 30 000 a na tuto práci je zapotřebí asi 80- 100 000 otáček/min. „Na zkusila to“, a utekl ode mne. Sám jako dobrý odborník věděl, že je to nemožné. Pokračoval jsem ve své obvyklé práci a během ní můj pohled často zabloudil na nešťastnou hřídel, která ležela na pracovním stole. Po usilovném přemýšlení jsem dostal nápad. To nepůjde, já ale ty důlčíky vyvrtám. Nechal jsem práce, zašel za kamarádem, který byl vedoucím výdejny náradí a nástrojů a požádal ho, aby mně půjčil hrst spirálových vrtáků bez známek, protože tolik známek ani nemám. Joža Špalek byl Slovák, příjemný a velmi dobrý pracovník. „Já ti tie vrtáky požičám, ale musíš mi najprv povedat načo ich potrebuješ toľko.“ Když jsem mu to vysvětlil, spustil. „Ale, Jožinko, Bože moj, ako že chceš vrtat kalený materiál.“ Odpověděl jsem mu na to, že to přece jen zkusím, ale že mě musí pustit do výdejny na elektrický popisovač. „Bože moj a to načo?“ Podal jsem mu toto jednoduché vysvětlení. Popisovač se skládal z plotýnky a měděného pisátka o průměru asi 3 mm, na konci nabroušeného do špičky. Kovový broušený předmět se položil na plotýnku, zapnul se proud a pisátkem se obrobek označil potřebným číslem, názvem ČSN atd. Přiložením pisátka docházelo k jiskření, které vedením vytvářelo libovolné obrazce, a právě těchto vlastností jsem využil. „Ved' toto všetko já predsa viem, načo mi to rozprávaš?“ „Jožko podívej se, právě to jiskření, ke kterému při popisování dochází, využiji.“ „Hádam nechceš mi nahovoriť, že celý důlčík vyjiskříš.“ Pustil mě do výdejny, já položil hřídel na plotýnku popisovače a pisátkem jsem začal důlčík na hřídeli rozrušovat. Takto jsem postupoval u všech důlčků. Jožka mě půjčil hrst, asi 20 ks spirálových vrtáků o průměru 4 mm, já je všechny naostřil a šel k vrtačce. Nastavil jsem nejnižší otáčky a začal zvětšovat najiskřenější důlčíky. Samozřejmě, nešlo to snadno. Vrták skřípal, avšak přece jen vyjiskřením porušené stěny důlčků sebral a ty byly o něco hlubší. Znovu jsem zašel do výdejny, znovu jsem pisátkem rozrušoval stěny zvětšených důlčků, naostřil znovu všechny vrtáky a tak pořád dokola, až byly všechny důlčíky vyvrtány, lépe řečeno vyškrabány do předepsané velikosti a hloubky. Trvalo to

celkem asi 5 hodin. Potom jsem hotovou hřídel schoval a počkal do druhého dne ráno, kdy byla v dílenské kanceláři porada a pak jsem tam vpadl jako bomba. Porada byla v plném proudu za přítomnosti hlavního inženýra, dílovedoucího, hlavního kontrolora, mistrů, Götziho a Mirka Horníčka, konstruktéra, mého kamaráda. Když jsem vstoupil, porada pokračovala nerušeně dál, jen Götzi se otočil s tázavým pohledem, proč ruším. Odevzdal jsem mu hřídel a v duchu jsem si říkal, podívej se Germáne, jak dovedou kluci z Moravy dělat zázraky. Záměrně jsem čekal až do příštího dne, abych svou práci prodal s co největším efektem a to se mi podařilo v maximální míře. Götzi nosil své brýle zvednuté nad čelem, a když je potřeboval, potáhl je na oči. Götzi držel chvíli hřídel v ruce, aniž se na ni pořádně podíval a pronesl: „Nešlo to.“ Já mu na to odpověděl, aby se pořádně podíval, jestli to takto bude stačit. Nasadil si brýle, prohlíží důlčik po důlčíku, potom se zahleděl na mě, potom na ostatní přítomné a prohlásil: „Já vždycky hovořila, ona je dobrá.“ Oči všech přítomných se obrátily k předmětu Götziho obdivu a hřídel putovala z ruky do ruky a pak následovala otázka: „Tak jste to přece jen vybrousil?“ A tázavé pohledy čekaly na odpověď. Byla snadná. „Nevybrousil, ale vyvrtal.“ Tehdy ještě tak malé vrtáky nedovedli opatřovat břity ze slinutých carbidů a tak žádali podrobné vysvětlení. Vysvětlení jsem podal a opřel se o svědectví Jožky Špalka, který mou práci sledoval. Všichni si oddechli, protože ta prokletá, my jsme říkali posraná hřídel, jim všem dala zabrat. Problémem nebyla jen ta hřídel. Jak každý obeznámený s výrobou různého druhu ví, při výrobě se vyskytuje vždy spousta drobných i větších problémů, a ty je nutno řešit a vyřešit. Pro úplnost bych chtěl poznamenat, že při předávání hřídele byl přítomen také ten odporný Hünel, který mlčky celou věc sledoval. Bylo to takové mé malé vítězství nad tím odporným špiclem. Za nějakou dobu po této události za mnou Götzi přišel, dovedl si mě k němu do kanceláře a seznámil mě s jeho plánem se mnou. Továrna bude nakupovat pro nástrojárnu nové stroje z Německa a prý mě pošle na zapracování. Co tomu říkám? Odpověděl jsem, že je to pro mne velká čest, ale že to bude stěžejí možné, protože neumím německy. „S tím si nedělejte starosti. Bude tam s vámi někdo, kdo vám to bude překládat. A to není všechno. Víte dobře, že jsem vám dal volnou ruku v brusírně, a že jste vlastně nepsaný vedoucí.“ Odpověděl jsem, že tak nějak to skutečně je. „Jenže já se starám o všechny, tu nejpřesnější práci dělám sám a mám jen o něco málo víc než kdokoliv ze zaměstnanců v brusírně.“ „Ještě než půjdete na zapracování do Německa, prosadím, abyste byl oficiálně jmenován vedoucím brusného oddělení s měsíčním platem a

spadal byste přímo pode mne. Na našem vzájemném vztahu by se nic nezměnilo, jen byste musel převzít některé moje starosti, abych se mohl věnovat také jiné práci.“ Kdo by rád neslyšel tak lákavá slova. Jenže čím víc rostla moje popularita, tím víc přibývalo závistivců a nepřátel, už také proto, že vedoucí technické kontroly pan Karták měl pod sebou Zeissovy optické přístroje velké přesnosti a obrovské ceny. Byla pro ně vyčleněna jedna místnost, kde byla udržována vzorná čistota a stejná teplota, myslím, že to bylo asi 22°C. Protože za přístroje ručil, měl klíče od místnosti jen on. Když jsem prováděl nějakou přesnou práci, musel jsem vždy za ním a jeho to velice zdržovalo. Jednou při nějaké kontrole na měrném středisku mě řekl: „Pane Šamšulo, já vám jako svědomitému pracovníkovi plně důvěřuji, s přístroji jste se také naučil dokonale zacházet, a tak já vám půjčím klíč od měrného střediska, vždy když budete pracovat na něčem mimořádně přesném, abych nemusel přerušovat svoji práci a až s tím vším budete hotov, přijdete pro mě a já se na to ještě podívám. Také beze všeho přijďte za mnou, kdybyste si s něčím nevěděl rady a potřeboval moji pomoc.“ Tato důvěra mě velice potěšila a já jsem ji nikdy nezklamal. Jak se rozneslo, že mám klíče od měrného střediska, přišli někteří spolupracovníci, abych jim půjčil klíče, že si potřebují něco proměřit. Myslel jsem si zpočátku, že je to zkouška pana Kartáka, avšak nepřátelství, které u odmítnutých osob vůči mně vzniklo, jsem pochopil, že žadatelé o klíč od měrného střediska byli přesvědčeni, že když mohu mít klíč já, proč by ho nemohli mít oni a vůbec jakým právem já mám takovou důvěru a oni musí chodit za panem Kartákem. Zeptal jsem se pana Kartáka, jestli ty lidi za mnou neposlal, aby mě vyzkoušel. „Neposlal, avšak kdybyste mě jednou zklamal, bylo by po důvěře.“ Jedním z těchto závistivců byl pracovník, pracující na jednom z automatů a ten velice těžce nesl, že mám takovou důvěru, přesněji, nějaký posraný brusič, co že je na tom broušení tak zvláštního, a podle toho také jednal. Jmenoval se Mohyla. Když něco potřeboval, vždycky jsem mu ochotně vycházel vstříc. Zakrátko po odmítnutí klíčů od měrného střediska přišel k nám do brusírny, abych mu obrousil nějakou železnou kostku o rozměrech asi 80 x 80 x 80 mm, že ji potřebuje jako pomůcku ke své práci. Odpověděl jsem mu, že mu to udělám hned, jak dokončím práci, na které zrovna pracuji. Urazil se, cosi nelichotivého zamumlal a bez mého vědomí a souhlasu se postavil k hrncové brusce na plocho, upnul kostku na magnetický stůl, spustil stroj a začal brousit. Protože broušení podceňoval, dostal pořádně za vyučenou. Práce, na které jsem zrovna pracoval, byla velice přesná a tak jsem Mohylovi nevěnoval patřičnou pozornost. Najednou se ozvala strašná rána,

kostka se z magnetu utrhla, proletěla těsně kolem Mohyly a narazila do betonového pilíře haly, kde udělala díru, do které by se vešla dětská pěst. Mohyla stál celý bledý a zkoprnělý a nebyl schopen nejen slova, ale ani pohybu, protože si pravděpodobně uvědomil, že jen o vlásek unikl smrtelnému zranění. Otočil jsem se k němu a nadal jsem mu, co se do něho vešlo. Potom jsem zvedl kostku, kterou brousil, podíval jsem se, co se stalo, a byl jsem okamžitě doma. Protože neznal ani ty nejzákladnější zásady broušení, upnul kostku na magnet tak, že když na ni najížděl, najel na nejnižší část, což je zásadní chyba, při broušení se vždy najíždí na nejvyšší část a postupně se broušený předmět vyrovnává. Protože najel na nejnižší bod kostky a navíc nezpomalil posuv stolu, kotouč se zakousl do šikmé plochy kostky, navíc nespustil chladicí emulzi, takže prudkým zahříváním rozměr kostky ještě vzrůstal a tak samozřejmě magnet nebyl sto odolat takové síle a proto došlo k utržení a vymrštění kostky. Celé věci napomohlo ještě to, že nenasadil ochranné kryty. Bruska byla poničená a musela do opravy. No já měl od té doby od podobných furiantů pokoj. Samozřejmě jsem celý případ musel hlásit. Ještě než jsem Mohylu vyhodil, ukázal jsem mu díru v pilíři, protože jsem si nebyl jist, jestli si toho vůbec všiml, když byl v šoku, a také jsem mu ukázal na soustružníka, který kousek dál za pilířem pracoval, jak by asi dopadl, kdyby toho pilíře nebylo. Také se mohlo stát, že někdo procházel právě kolem. Neproněs ani slova a vypadl. Všechny příští práce, které potřeboval, zadával přes mistra. Ještě jednu podobnou událost, která se naštěstí obešla také bez zranění, jsem viděl, když jsem procházel kolem obyčejné brusky, kde si dělníci brousili nástroje. Najednou rána, litinový kryt, který kryl brusný kotouč, se rozletěl a hned nato létaly kousíčky kotouče. Zajímavé na celé nehodě bylo to, že litinový kryt byl dosti silný, avšak rozletěl se, jako kdyby byl z nějakého křehkého materiálu. Nevzpomínám si, z jakých příčin se kotouč roztrhl, jisté je to, že po těchto dvou událostech si dávali dělníci větší pozor a já dlouhou dobu nezapomněl při každé příležitosti ukázat díru v betonovém pilíři. Němci se připravovali na válku, a proto narůstala potřeba nových pracovníků, aby se zvyšování úkolů dalo zvládnout. Jednou za mnou přišli z kanceláře, jestli nevím o nějakých dobrých odbornících, a pokusil se je přemluvit, aby u nás nastoupili. Odpověděl jsem, že vím, ale těžko se mně je podaří přesvědčit, aby nastoupili v našem závodě, když ve Škodovce si vydělají víc než u nás. Podařilo se mě přemluvit ještě za Matuškovy vedení akorát mého přítele ze Škodových závodů, který vykonával funkci kontrolora na bruskách. Potíž byla v tom, že špatně viděl na jedno oko a netroufal si. Doporučil jsem mu, aby

o zrakové vadě pomlčel a jako důvod odchodu uvedl nadměrné namáhání zraku, protože ve Škodových závodech v Dubnici n/V. se pracuje v podzemí a tudíž stále při elektrickém světle. Jinak aby si nedělal starosti, že na moje doporučení nebude mít s přijetím v Báňské a hutní společnosti žádné potíže a také jeho přijetí proběhlo bez potíží. Mimořádně přesné broušení jako jsou měřidla a speciální nástroje, že budu dělat jen já a když to bude nutné, aby nebyl poškozen na mzdě, že některé přesné věci, které jsem udělal já, mu přenechám, aby je odevzdal jako svoji práci. Tato taktika nám vycházela dosti dlouho, protože jsme pracovali v hodinové mzdě. Jen jednou, když pracoval na odpolední směnu, dělník, který opracovával vnitřky těles protitankových nábojů již vpředu zmíněnými kuželovými, stříbřitými vrtáky, všechny poškodil, protože předtím den flámoval a postrádal potřebný cit a najížděl do obrobku příliš tvrdě, a tak bylo na mém příteli, aby se broušení ujal on. Protože se broušení provádělo na čele od oka a on na to s jeho vadným zrakem nestačil, zůstávaly v nábojích pucky, kontrolor nechtěl hotové kusy přijmout a byla z toho ostuda. Dostalo se mi nezasloužené výtky, že co jsem to doporučil za člověka, který nedokáže naostřit zničené nástroje. Odpověděl jsem, že to nebylo zničené, ale že na tomto stavu sehrála svou roli přechodná indispozice, která pomine a jeho práce bude zase tak dobrá jako dříve. A byla, protože jsem zařídil, aby ve výdejně byla dostatečná zásoba nástrojů nahoře uvedených, které jsem zase ostřil jen já, avšak jako dříve jsem svému příteli předával určité množství, aby je odevzdal do výdejny jako jeho vlastní práci. Takto jsem vyřešil rozruch kolem F. Nekvapila. Zůstal však otevřený problém s poškozenými nástroji, které měly být předepsány k úhradě dělníkovi, který nástroje používal, pro neopatrnost a hrubou nedbalost. Vím jen, že se jmenoval Pišta, příjmení mi už vypadlo z paměti, bydlel ve Verešváru u Leopoldova a denně do Trnavy dojížděl. Když se dozvěděl o akci, která by ho stála téměř celou týdenní mzdu, přiběhl za mnou a prosil mě, abych ho zachránil, že co poví ženě, když ji donese málo peněz. Protože jsem měl v závodě dobré postavení a důvěru, řekl jsem Pištovi, aby mně ty poškozené nástroje donesl, že se na ně podívám. Donesl všechny, já jsem je zkrátil tak, aby vypadaly, že jsou broušením již opotřebovány na maximální mez a že tedy nejde vůbec o škodu v pravém smyslu slova, ale běžné opotřebení. Jožo Špalek, vedoucí výdejny moje prohlášení potvrdil, protože s Pištem denně jezdili vlakem a snažil se ho také ušetřit nepříjemností. Když přišla výplata, Pišta celý nesvůj se vrhl na sáček a jal se kontrolovat peníze. Sledoval jsem se zájmem jeho počínání a výraz tváře. Když se zazubil, věděl jsem, že vše

dobře dopadlo, a už byl také u mě a velice mně děkoval. „Neděkuj tolik, byla to moje povinnost. Pomohl jsem i jiným a ani si nevzpomněli. Je to od tebe velice pěkné a já ti to Jožko nikdy nezapomenu a nezapomněl.“ Už existoval Slovenský samostatný stát, když Pišta jednou přišel a pozval mě k nim na hody. Ve Verešváru to byla vždy událost plná radosti a veselí. Poděkoval jsem mu, ale šetrně jeho milé pozvání odmítl s odůvodněním, že je taková těžká doba a že by mohl mít kvůli mně nepříjemnosti. „Aké, že nepříjemnosti? Si môj priateľ a ja mam právo pozvať k sebe na hody koho ja chcem. Žena pre teba pripraví malé pohostenie a už je všetko kvôli tebe pripravené, to mi nemôžeš urobiť aby si neprišiel. Mňa budeš musieť ospravedlniť, pretože ja budem pomáhať strýkovi v krčme, lebo bude mať veľa hosti a priveľa roboty. Moja žena sa o teba dobre postará, aj keď ja tam nebudem. A čo sa toho týka, že by si dakto dovolil ťa urážať, roztrieskam mu papuľu, že ho vlastná mať nepozná. I keby si hovoril po česky, nik sa neopováži sa ťa nijakým spôsobom dotknúť, veď na to nebudú mať dôvod, lebo ťa poznajú z môjho rozprávania. Ako ja ťa poznám, budeš rozprávať po slovensky a nik nepozná, že si Moravák, lebo tvoja slovenčina je rovnako dobrá ako aj moja. Nuž teda Jožko, verím, že ma nesklameš. Ak prídeš do Verešváru spýtaj sa na hostinec a tam ma nájdeš. Zavediem ťa domov a ja sa vrátim k strýkovi do krčmy.“ Tak jsme se s Pištem v sobotu rozloučili. Nedokázal jsem ho zklamat, protože jeho pozvání bylo opravdu srdečné. V neděli jsem skutečně přijel do Leopoldova a odtud pěšky do Verešváru. Hostinec jsem snadno našel a zeptal jsem se na Pištu. Mladík, kterého jsem se na Pištu ptal, popošel, vlastně se prodral k výčepnímu pultu, protože hostinec byl doslova nabitý a zavolal: „Pišta, voľajaký pán ťa hľadá.“ Pišta zved hlavu a prehodil: „Strýko, prepáč, môj kamarát prišiel, musím ho odprevadiť domov a hneď som zasa tu, a tak sme šli.“ Přivedl mě domů, představil mě jeho mladé vyšňořené ženě v národním kroji, který je znám široko daleko a požádal ji, aby se o mě starala. Začala nosit na dlouhý dubový selský stůl různé pochutiny v podobě husy, kachny, kohouta a já nevím čeho ještě, že by to nasýtilo četu vojáků ne jednoho přítele. Jak bylo vše na stole, ihned mě Pišta vyzval, abych se posadil a „niečo si zajedol.“ Byl jsem tak překvapen touto štědrostí, že jsem jen zíral a nevěděl si rady. Pišta však mě stále vybízěl, abych jedl, a když jsem se k tomu neměl, přiskočil ke stolu, utrl jednu nohu z husy a vrazil mi ji do ruky a prohodil: „Jožko, preboha, jez“, a odešel do krčmy k jeho strýci. Na odchodu mě ještě požádal, abych se za ním stavil, než odjedu. Husa byla vynikající, pochválil jsem kuchařské umění hostitelky, která mé rozpaky mlčky pozorovala a jen mě nesměle

vybídala, abych si ještě něco vzal. Nebyl jsem nikdy velký jedlík a tak mě to obrovské husí stehno dokonale nasýtilo. Poděkoval jsem a chystal se k odchodu. Hostitelka mě chtěla zabalit kachnu nebo něco jiného, co bych si přál, jenže stud mně bránil, abych si o cokoliv řekl, už proto, že to vše Pišta uspořádal z vděčnosti, že jsem ho nenechal s těmi poničenými nástroji na holičkách. Rozloučil jsem se a zašel do krčmy, abych Pištovi za jeho skvělé pohoštění poděkoval. Když se mně podařilo protlačit k nálevnímu pultu, udeřil na mně, kde mám balík, že ženě přikázal, aby mně zabalila něco s sebou. Musel jsem ji tvrdě obhajovat, aby jí nečinil doma výčitky, protože už byl také v náladě. Když se mě ho podařilo přesvědčit, a uklidnit, chtěl, abych zůstal v hostinci, že si spolu vypijeme. Myslím, že jsem si s ním přitůkl skleničkou vína a tak jsme se rozešli. Druhý den v práci mě navštívil a sondoval, jestli jsem byl u nich skutečně spokojen. Zás mě to trvalo delší dobu, než jsem ho přesvědčil, že lepšího pohoštění se mně v životě nedostalo. Upozornil jsem ho, aby raději více po flámu odpočíval, než pracoval, že to dožene zítra a tak se také stalo. Příští den nasadil tempo a vše bezezbytku dohnal.

Poznámek o mé osobě v Götzihových notesu přibývalo, a tak jsem začal přemýšlet, jak a kam se ztratit. Náhoda tomu chtěla, abych se seznámil s děvčetem, které po mně z vedlejšího pracoviště, kde kontrolovala součástky, pokukovalo a pořád si se svojí spolupracovnicí něco šuškal. Neměl jsem tušení, že se o mě zajímá, neměla ještě plných 16 roků. Jedenkrát jsem přistoupil k jejímu stolu a zeptal se jí, jestli bych na ni nemohl po práci počkat, že bych se jí rád na něco zeptal. Hlavně jsem ji chtěl upozornit, aby si na pomlouvání vybrala někoho jiného. Jaké však bylo moje překvapení, když jsem se s ní po práci sešel a začal jí vytýkat její chování, že ona není jediná, komu se líbím. Poněkud se zpožděním jsme se vzájemně představili a tak jsem se dozvěděl její jméno. Jmenovala se Edita Kapcová. Její rodiče byli Němci, jakých pracovalo v Koburku mnoho. Občas jsme spolu šli na procházku, a tak jsem se dozvěděl, kde její otec pracuje, kolik má sourozenců a jaká je její maminka. Jedenkrát, když jsme se vraceli z procházky, mě prosila, abych navštívil jejich rodinu, že by mě rádi všichni poznali. Chvilí jsem váhal, ale potom jsem s ní přece šel. Doma byla jen její maminka a sestra. Otec byl někde pryč. Možné je, že zrovna vezl svého šéfa, ředitele Koburku, možná, že také nakukoval hluboko do sklenice. Že si rád nahnul, jsem se dozvěděl až později. Věděli, že já sám v pití nemám zálibu, prostě o to vůbec nestojím. To už měli jistě dostatečně prověřeno, protože v kantýně kde jsem

se stravoval, bylo přítomno dost lidí, kteří si všimli, jaké nápoje si objednávám a nepochybuji o tom, že někteří z pozorovatelů byli dobří známí rodiny Kapcovy, a proto to pozvání, a proto ten zájem místních děvčat o mě. Jednou jsem v kantýně, to jsem ještě neznal Editu, požádal o tanec takovou štíhlou dívku, která dost zjevně dala najevo, že se jí líbím. Po tanci jsem se dozvěděl, že má jen 17 roků, ale že je již rozvedená. Prý si vzala nějakého Němce, který často pil a svoji mladou ženu terorizoval a dokonce bil, navzdory tomu, že to byla veliká láska. Když tato okolnost vyšla najevo, rodiče, kteří byli také Němci, ji přiměli, aby zažádala o rozvod, který proběhl bez potíží, protože postižená předložila lékařský nález, který uváděl počet zhmožděnin jako svědectví o manželově surovosti. Protože o mně bylo známo, že mám odpor k alkoholickým nápojům a navíc, že před výplatou jsem nejednou platil tisícovkou, proto ten zájem. Tento stejný důvod vzbuzoval zřejmě zvědavost Editiny matky, aby se podívala, co je to za podivína, který nepije, když to téměř všechno kolem chlašče včetně jejího manžela. Edita byla jednou z nových zaměstnanců, kteří v rámci zvyšování úkolů v našem závodě byli přijati, proto jsem ji nikdy dříve u nás neviděl. Na základě tohoto přátelství jsem se stal u některých spolupracovníků předmětem kritiky, prý dělám ze sebe takového vlastence a nakonec začnu chodit s Němkou. Nic jsem nevysvětloval a všechny narážky a nevybíravé útoky jsem ignoroval. Počítal jsem s tím, že mohu v případě nouze získat zastání. Svoji drobnou sabotážní činnost jsem prováděl sám, aby mě třeba ze závidosti někdo neprozradil, protože kromě natírání pohonných řemenů olejem jsem při zkoušení nástrojů u jednotlivých strojů, když se nikdo nedíval, vzal z bedny, kde byly ukládány zmetky, celou hrst vadných součástí a rozhodil je mezi dobré kusy. Předpokládal jsem, že když budou zapalovače granátů složeny z vadných součástí, mohou být příčinou selhání a to může zachránit osádku tanků před pohromou. Sypání smirkového prášku do ložisek jsem považoval za příliš banální a snadno prokazatelnou záškodnickou činnost, i když i já jsem několikrát smirek do ložisek nasypal. V případě automatu, kde všechno mělo značnou vůli a dílovedoucí mě obviňoval ze špatně ostřených nástrojů, jsem se od údržbářů dověděl, že Němci, mezi nimiž byl i onen odporný komisař Hunel, lupou kontrolovali, zda na vřetenu nejsou stopy po abrasivním materiálu, kterým je jemný písek nebo smirkový prášek. I vzorek oleje si odebrali a v laboratoři dělali podrobnou analýzu. Zřejmě nic nenašli, protože nebylo pozorovat žádný rozruch a přece se do sabotáže zapojili i další pracovníci, kteří pracovali společně a byli prozrazeni, protože když jsem se po válce vrátil z Anglie,

zašel jsem do závodu a po cestě jsem potkal vdovu po pracovníku, který se jmenoval Jaroš, a který byl ještě s dalšími třemi popraven. Paní Jarošová mě prosila, abych se té věci ujal. Odpověděl jsem jí, že věci se musí ujmout místní lidé, kteří o tom něco vědí a já sám že nemohu udělat nic. Když jsem vyslechl stížnost paní Jarošové, okamžitě jsem si vzpomněl, jak to bylo ode mne rozumné, že jsem pracoval na vlastní pěst. Nicméně půda na závodě se pro mě stávala horkou, protože poznámek u mého jména přibývalo, jelikož Němci znali mé vlastenecké cítění, avšak čekali jen na příležitost. Jedenkrát, když mě Edita pozvala zase k nim, byli tentokrát doma všichni včetně otce. Otec oťukával a kladl všelijaké záludné otázky, které se Editě nelíbily, protože byla zamilovaná a její matka také stála na mé straně, protože by bývala ráda, kdyby její dcera dostala za manžela lepšího, než se to podařilo jí. Nicméně zničehonic se mě starý Kapc zeptal: „Posloucháte také Katovice?“ a upřeně mě pozoroval. Zbystřil jsem pozornost a odpověděl jsem po pravdě, ne nic nevím, protože nemám rádio a na návštěvu že občas chodím jen k nim, když mě Edita pozve. Chvilí bylo ticho a potom do rozhovoru zasáhla Editina sestra. Nevím už, jak se jmenovala, nutno však přiznat, že to byla opravdová krasavice a také opravdová nacistka. „Pane Šamšulo, nemusíte se nás bát, my sami si Katovice poslechneme, ale ty jejich řeči nemohou Velkoněmecké říši uškodit. Ostatně, je to jen otázka času, kdy Německo ovládne celý svět.“ Šla k rozhlasovému přijímači, zapnula jej a její otec jí pomohl přístroj vyladit, a tak jsem si poprvé poslechl, jak se ve Francii formuje čsl. zahraniční armáda, která už dnes má kolem 80.000 mužů, kteří budou bojovat za osvobození porobeného Československa. Jejich pátravé pohledy se snažily uhodnout, co o té věci soudím. Myslel jsem si své a zárodek rozhodnutí byl na světě. Ještě několikrát jsem u Kapců poslouchal Katovický rozhlas a potom jsem zašel za bratrancem, který pracoval ve vozovém depu v Trnavě a zeptal jsem se ho, co soudí o tom, že hodlám vstoupit do Čsl. zahraniční armády ve Francii. Odpověděl, že to je moje věc a jestli se rozhodnu definitivně, abych mu řekl, že zná jednoho železničáře, který by mě na uhelném vagóně převezl do Maďarska. Mezitím se pokusí najít ještě jinou možnost přechodu. První kroky byly učiněny. Ještě jsem se zeptal na podrobnosti převozu v uhelném vagónu. Železničář, který byl ochoten mě převézt, zřejmě nebyl nováčkem. V rohu uhelného vagónu bylo utvořeno bednění, do něhož se pašovaný muž schoval, nahoru se jen přiložilo víko a toto se pokrylo uhlím tak, aby při případné kontrole nebylo nic vidět, avšak aby osoba uvězněná v bednění

mohla dýchat. Tak bych tedy cestoval i já. Na maďarské straně by železničář 3x zaklepal na vnější stranu vagónu,